

MİRASIN HÜKMEN REDDİ

Disclaim of Inheritance

*Doç. Dr. Hasan PETEK**

GİRİŞ

Hukuk sistemimizde, mirasın yasal ve atanmış mirasçılara geçişinde külli halefiyet ilkesi benimsenmiş olup, bu ilke gereği miras yasal ve atanmış mirasçılara mirasbırakanın ölümü veya ölüme denk tutulan bir durum¹ üzerine kendiliğinden geçtiği gibi, mirasçılar mirasbırakanın borçlarından kişisel olarak (kendi malvarlıklarıyla) sorumlu olurlar. Yasal ve atanmış mirasçılar mirasçı olmayı istemeseler, hatta mirasbırakanın ölümünden haberdar olmasalar bile mirasçılık sıfatını kazanmakta ve mirasbırakanın borçlarından kişisel

* İzmir Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Medenî Kanununun 575. maddesindeki "*Miras, mirasbırakanın ölümüyle açılır.*" hükmü gereği, miras kural olarak mirasbırakanın ölümü anında açılmış ve bu andan itibaren tereke bütünüyle mirasçılara geçmiş, mirasçılar da tereke üzerinde mirasçılık haklarını kazanmış sayılır. Bununla birlikte, bir kişi hakkında verilen gaiplik kararı da, o kişi ölmüş gibi sonuç doğurur. Medenî Kanununun 35. maddesinin birinci fıkrasına göre, "*...ölüme bağlı haklar, aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır.*" Bu sebeple bir kişinin mirasının mirasçılara geçmesi, onun hakkındaki kesinleşmiş gaiplik kararıyla da mümkündür. Gaiplik kararı hükümlerini geçmiş etkili olarak doğurduğundan (TMK.m.35/II), ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı gün mirasın mirasçılara geçtiğinden söz edilmelidir (HELVAÇI, İlhan: Eski Medenî Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medenî Kanununa Göre Mirasın Reddi, İstanbul 2002, s.6, dn.6). Ölüm karinesi de ölüme eşdeğer sayılır (TMK.m.44). Burada mirasın açıldığı an, ölüm kaydının düşüldüğü an değil, mirasbırakanın kesin ölüm tehlikesi içinde kaybolduğu (bu olayın gerçekleştiği) andır.

olarak sınırsız bir şekilde sorumlu tutulmaktadırlar². Bu sistemin mirasçılar için sakıncalı sonuçlara yol açabileceğini düşünen kanunkoyucu, tereke borçlarına karşı mirasçılarını korumak ve onların mirasbırakanın borçlarından sorumluluğunu tamamen ortadan kaldırmak için mirasın reddi kurumunu yaratmıştır³.

Medenî Kanunumuzun 605 ile 618. maddeleri arasında, mirasın reddi kurumu düzenlenmiştir. Yasal mirasçılar, mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri; vasiyetnameyle atanmış mirasçılar ise mirasbırakanın tasarrufunun kendilerine resmen bildirildiği tarihten itibaren 3 aylık hak düşürücü süre içerisinde, mirasbırakanın yerleşimyeri sulh hukuk mahkemesine ulaşması gereken bozucu yenilik doğuran sözlü veya yazılı açık bir beyanla, kayıtsız ve şartsız olarak ret beyanında bulunabilirler⁴. Süresi içerisinde mirası reddetmeyen mirasçı, mirası

² Medenî Kanununun 599. maddesine göre “Mirasçılar, mirasbırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar -Kanunda öngörülen ayrık durumlar saklı kalmak üzere mirasçılar, mirasbırakanın aynı haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanırlar ve mirasbırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar. -Atanmış mirasçılar da mirası, mirasbırakanın ölümü ile kazanırlar. Yasal mirasçılar, atanmış mirasçılara düşen mirası onlara zilyetlik hükümleri uyarınca teslim etmekle yükümlüdürler.”

³ AYİTER, Nüşin/KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Miras Hukuku, Ankara 1989, s.243; HELVACI, s.1; ANTALYA, Gökhan: Miras Hukuku, İstanbul 2009, s.376. Eski hukukumuzda mirasın reddi kurumu yoktu; zira bütün mirasçılar, ellerine geçen değer oranında tereke borçlarından sorumlu olduklarından, mirasın reddine gerek bulunmamaktaydı (BERKİ, Şakir: Miras Hukuku, Ankara 1975, s.52; ŞENER, Esat: Eski ve Yeni Miras Hukuku, Ankara 1981, s.190). Mirasın reddinin, siyasi düşüncelerini beğenmediği mirasbırakanından kalan mirası kabul etmemek şeklinde psikolojik veya alt derecedeki fakir hısımlarına yararlı olmak gibi çok farklı nedenlerle gerçekleşmesi mümkündür (HOŞLAN, Osman: “Mirasçının Alacaklısının Mirasın Reddini İptal Ettirebilmesi Hakkı”, Yargıtay Dergisi 1992/3, s.318).

⁴ Lehine belirli mal vasiyeti yapılan kişilerin bu vasiyeti reddetmelerine gerek yoktur; Medenî Kanununun 602. maddesinde belirtilen 10 yıllık zaman aşımı süresi içerisinde bunu talep etmemekle mal vasiyetinin ifasını talep hakkı sona erer. Tek taraflı beyanla veya karşılıklı anlaşmayla talep hakkın-

kayıtsız şartsız kazanmış olur. Ret süresi sona ermeden mirasçı olarak tereke işlemlerine karışan, terekenin olağan yönetimi niteliğinde olmayan veya mirasbırakanın işlerinin yürütülmesi için gerekli olanın dışında işler yapan ya da tereke mallarını gizleyen veya kendisine maleden mirasçı, mirası reddedemez. Zamanaşımı veya hak düşümü sürelerinin dolmasına engel olmak için dava açılması ve cebri icra takibi yapılması, ret hakkını ortadan kaldırmaz.

Görüldüğü gibi, mirasın gerçek reddi için, mirasçılar tarafından bir beyanda bulunulması gerekir. Medenî Kanunumuzun 605. maddesinin ikinci fıkrasında ise, “Ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedi aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmiş ise, miras reddedilmiş sayılır.”⁵ denilmek suretiyle, herhangi bir beyanda bulunulmamış

dan vazgeçilmesi de, aynı sonuca yol açar (İMRE, Zahit/ERMAN, Hasan: Miras Hukuku, 7.Bası, İstanbul 2010, s.336; SEROZAN, Rona/ENGİN, Baki İlkay: Miras Hukuku, 3.Bası, Ankara 2012, s.432). Lehine belirli mal vasiyeti yapılanların tereke borçlarından dolayı cüzi halef konumunda bulunmaları (sadece ellerine geçecek miktarla sorumlu olmaları), mirasın onlar tarafından reddinin önemini azaltmaktadır (İNAN, Ali Naim/ERTAŞ, Şeref/ALBAŞ, Hakan: Miras Hukuku, 8.Bası, Ankara 2012, s.492); ÜLKÜ, Murat Fatih: “Mirasın Reddi”, Manisa Barosu Dergisi 1998/ 64, s.40, dn.15.

Medenî Kanunun 605. maddesinin birinci fıkrasına göre “Yasal ve atanmış mirasçılar mirası reddedebilirler.”; 501. maddeye göre de, “Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası Devlete geçer.”; 631. maddeye göre ise, “Mirasın Devlete geçmesi hâlinde sulh mahkemesi, resen yukarıdaki usuller uyarınca terekenin resmî defterini düzenler. -Devlet, deftere yazılan borçlardan sadece miras yoluyla edindiği değerler ölçüsünde sorumludur.” Görüldüğü gibi, Devletin mirasçılığında da mirasın reddi önem taşımamaktadır. Devletin mirasçılığında hükmen ret de söz konusu olmaz.

⁵ Önceki Medenî Kanunumuzun 545. maddesinin ikinci cümlesindeki “Müteveffanın vefatı anında terekenin borca müstağrak olduğu şayi veya sabit olursa, miras reddedilmiş olur.” şeklindeki ifade, hükmün amacını yeterince yansıtmaması ve kaynak İsviçre Medenî Kanununun 566. maddesinin ikinci fıkrasına uygun olmaması sebebiyle yeni Medenî Kanunda düzeltilmiş ve hükmün gerekçesinde şu açıklamaya yer verilmiştir: “Yürürlükteki maddenin ikinci fıkrasında “borca müstağrak olduğu şayi ve sabit olursa” ifadesi yerine “ödemeden aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmiş ise” ifadesi tercih edilmiştir.”

olsa bile, karine olarak mirasın kendiliğinden (hükmen⁶) reddedilmiş sayılacağı düzenlenmiştir⁷. Bu şekilde, müflislerin, hemen hemen hiçbir aktifi veya pasifi bulunmayan ya da pasifi aktifinden aşkın olan kişilerin mirasçılarının mirası kendiliğinden iktisap kuralına bir yumuşaklık getirilmiş, böyle kişilerin miraslarının reddedilmiş sayılacağı adi bir karineyle hükme bağlanmıştır. Böyle bir terekeyi reddetmek için açık bir ret beyanına gerek bulunmamakla birlikte, terekenin kesin olarak iktisap edilmesi ancak açık ya da örtülü bir kabul beyanıyla mümkündür⁸.

I. HÜKMEN REDDİN HUKUKÎ NİTELİĞİ

Medenî Kanunumuzun 605. maddesinin ikinci fıkrasındaki "...miras reddedilmiş sayılır." ifadesiyle, kanunkoyucu tarafından yasal geçiş (kanunî intikal) ilkesine bir istisna getirilip getirilmediği konusunda iki farklı yorum yapılabilir.

Birinci yorum şekline göre, kanunkoyucu bu hükümle mirasbırakanın ölümüyle mirasın mirasçılara kanunen intikaline bir istisna getirmiştir. Maddede belirtilen şartların gerçekleşmesi durumunda, miras mirasçılara intikal etmez; mirasçılar mirası ancak açıkça veya örtülü olarak kabul ettikleri takdirde kazanabilirler⁹.

⁶ Önceki Medenî Kanunumuzun mirasın reddini düzenleyen 545. maddesinin başlığı "*Hakikî ret veya hükmî ret*" şeklinde idi; yeni Medenî Kanunumuzun 605. maddesinin başlığı ise, "*Ret hakkı*" olarak ifade edilmiştir. Kanunkoyucu yeni kanunda artık "*hükmî ret*" ifadesini kullanmadığından, çalışmamızda bu ifade yerine, doktrinde ve yargı kararlarında daha fazla kullanılan "*hükmen ret*" ifadesi tercih edilmiştir.

⁷ Hükmen ret karinesinin sona ermesi üç şekilde gerçekleşir: a) Mirasın mirasçı tarafından açık ya da örtülü olarak kabulü, b) Mirasın defter gereğince kabulü veya resmî tasfiye talep edilmesi, c) Mirasbırakanın borç ödemediği aciz olmadığına ortaya çıkması (HOŞLAN, Osman: "Mirasın Reddi", Adalet Dergisi 1974/7, s.584).

⁸ AYİTER/KILIÇOĞLU, s.243-244.

⁹ HELVACI, s.190-191. "*Türk Medenî Kanunu, "hakiki redde" süre ile kayıtlı ve mirasçılarının tek taraflı irade açıklamasını öngördüğü hâlde, söz konusu "hükmi reddin" sonuç doğurması için herhangi bir irade açıklaması ya da dava yolu öngörmemiştir. Öyle ki; reddin kendiliğinden oluştuğu kabul edilip, mirasın açılması ile*

İsviçre Medenî Kanununun 1895 tarihli öntasarısında, bu çözümün tercih edildiği görülmektedir. Bu tasarının 546. maddesinde “*Borca batık mirası mirasçılar kendiliğinden iktisap etmezler, onu ancak açıkça ya da örtülü olarak kabul ederlerse iktisap ederler. -Mirasçılar borca batık mirası, olağan ret süresi içinde kabul etmezlerse, miras reddedilmiş sayılır.*” hükmü yer almaktaydı. Bu maddenin birinci fıkrasına, daha sonraki tasarılar da yer verilmemiştir. Bu fıkranın gereksiz olduğu, borca batık bir mirasın ancak mirasçılar tarafından kabul edildiği takdirde kazanılabileceği ileri sürülebilir. Gerçekten de, borca batık bir mirasın, mirasbırakanın ölümü anında mirasçılara kanunen intikalini kabul etmek gereksizdir; böyle bir miras hayat tecrübelerine göre neredeyse hiçbir zaman kabul edilmeyeceğinden, yetkili makam böyle bir miras için kanunda belirtilen (terekeyi mühürleme, deftere geçirme, resmen idare vs.) tedbirleri almalı, miras iflas idaresi tarafından tasfiye edilmelidir¹⁰.

İkinci yorum şekline göre ise, kanunkoyucu bu hükümle kanunî intikal ilkesine bir istisna getirmemiştir; maddede belirtilen şartlar gerçekleşse bile, genel kural gereği mirasçılar mirası mirasbırakanın ölümü anında kanunen kendiliğinden kazanırlar. Maddede belirtilen şartların varlığına rağmen mirasçılar bu sıfatlarını korumak istiyorlarsa, buna ilişkin (mirası kabul) iradelerini açık veya örtülü olarak ortaya koymalıdır. Mirasçıların böyle bir durumda susmaları, mirası reddetmek anlamına gelmektedir¹¹. Ölenin pasifinin

kendiliğinden mirasçılara intikal edeceği (TMK. m. 599) yönündeki kurala bir istisna getirilmiştir. Eğer mirasçı olabilecek kişi sarih irade beyanıyla ya da Türk Medenî Kanunu'nun 610. maddesinin ikinci cümlesinde açıklanan davranışlarla mirası kabul etmiş ise, zaten yapılabilecek bir işlem kalmamıştır.” HGK., 16.4.2008, 4-332/336 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁰ HELVACI, s.191-192.

¹¹ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: Miras Hukuku, 3.Bası, İstanbul 1987, s.620; HELVACI, s.191.

İradi ret varken, kanunkoyucunun mirasçının varisi (veya vekili ya da kanunî temsilcisi) gibi hareket edip bir de hükmen reddi düzenlemesi doktrinde eleştirilmiştir. Bu görüşe göre, mirasçı çok zengin olup mirası kabul ederek mirasbırakanın bütün borçlarını ödemek isteyebilir. Bu yüzden, mirasçı adına hareket edip onu borç ödemekten kurtarmak için

aktifinden fazla olması durumunda, hayat tecrübeleri bu mirasın reddedileceğini gösterdiğinden, kanunkoyucu böyle bir karine getirmiş ve mirasçılarını mirası reddetme külfetinden kurtarmıştır¹². Böylelikle (reddin asıl, kabulün istisna olarak kabul edilmesiyle), gereksiz zaman kayıpları önlenmek istenmiştir¹³. Gerçekten de, genellikle mirasbırakanın terekesinin aktifleri daha fazla olduğundan, mirasçılarının böyle bir mirası reddetmeleri için açık irade beyanı gerekirken, onlara zarar verecek pasifleri daha fazla olan tereke söz konusu olduğunda kanunkoyucu hükmen ret karinesini getirmiştir¹⁴.

Yukarıdaki yorumlardan ikincisine üstünlük tanınması gerekmektedir. Çünkü bir mirasçı, mirasbırakanın hatırasına saygı duyduğu, ona acıdığı, borçlarını ödemek istediği için hükmen redde konu olacak bir mirası kabul edebilir. Eğer birinci yorum şekli kabul edilirse, miras başlangıçta mirasçıya intikal etmeyeceği, mirasçı ancak mirası kabul ettiğinde kazanacağından, mirasçının kabul iradesi sonucu terekeyi kazanması mirasbırakanın ölüm anına kadar geçmişe etkili olacaktır; fakat bu durumda tereke, belirli bir süre için dahi olsa sahipsiz kalacaktır¹⁵. Yani mirasçı tarafından kabul edildiği

İsviçre ve Türk kanunkoyucularının mirası kendi iradeleriyle reddedilmiş saymaları anlamsızdır. Kanunkoyucunun mirasın hükmen reddini düzenlemekle, mirasçılara yüklenen borçlardan şahsen ve sınırsız olarak sorumlu tutulmanın ne kadar adaletsiz bir kural olduğunu bir kere daha teyit ettiği belirtilmektedir (**BERKİ**, s.54). Kanaatimizce, mirasbırakanın borçlarını ödemekten aciz olması durumunda, günlük hayat tecrübelerine göre böyle bir mirasın mirasçılar tarafından neredeyse her zaman reddedileceği kabul edilmelidir. İstisnaen gerçekleşecek olaylarda, mirasçılara açık ya da örtülü bir şekilde mirası kabul etme imkanı getirildiğinden, kanunda böyle bir karinenin öngörülmüş olması isabetlidir.

¹² **TUOR**, Peter/**PICENONI**, Vito: Berner Kommentar, Das Erbrecht, 2.Abteilung Der Erbgang, Bern 1973, Art.566, N.8; **KILIÇOĞLU**, Ahmet M.: Miras Hukuku, 3.Bası, Ankara 2009, s.261.

¹³ **HOŞLAN**, AD, s.581.

¹⁴ **PIOTET**, Paul: Schweizerisches Privatrecht, Vierter Band Erbrecht, Zweiter Halbband, Basel 1981, s.590.

¹⁵ **PIOTET**, s.590; **HELVACI**, s.192.

ana kadar, terekenin kime ait olduğu veya akıbetinin ne olacağı belirsiz kalacaktır.

Hükmen reddin şartları gerçekleşmiş olsa bile, terekenin olağan yönetim sınırları içerisinde kalan veya mirasbırakana ait işlerin yürütülmesinin zorunlu kıldığı işlerin yapılması gerekir. Mirasın mirasçılara ölüm anında kanunî geçişini reddeden birinci görüş kabul edilirse, bu işlerin mirasbırakana mirasçı olabilecek kişilerce gerçekleştirilmesi, onların mirasta hiçbir hakka sahip olmamaları sebebiyle mümkün değildir. Mirasçılar mirasçı olmayı hiç istememelerine rağmen, sadece mirasbırakanın işlerini yürütmek veya terekeyi olağan biçimde yönetmeye yönelik en küçük eylemde bulduklarında tereke işlerine karışmış kabul edilecekler ve mirası kesin bir şekilde kazanmış durumuna düşeceklerdir¹⁶. Dolayısıyla, terekenin olağan işlerinin yürütülebilmesi için de ikinci görüşe üstünlük tanınmalıdır.

Bu sebeple, mirasın hükmen reddinde mirasın ölüm anında mirasçılara intikal etmediğini, onların ancak açık veya örtülü kabul beyanlarıyla mirası kazanacaklarını savunmak isabetli değildir. İsviçre ve Türk doktrininde hâkim görüş, mirasın hükmen reddinde mirasçıların terekeyi mirasın açılmasıyla kanunen kendiliğinden kazandıklarını; ancak bunun geçici bir kazanma olduğunu kabul etmektedir. Gerçek redde, susma mirasın kabulü anlamına gelirken; hükmen redde, susma reddin teyidi anlamına gelmektedir¹⁷.

Gerçekten de, kanunkoyucu terekenin sahipsiz kalmasına engel olmak arzusunu taşıdığı gibi, Medenî Kanununun 605. maddesinin ikinci fıkrasında sadece reddeden söz edilmesi de bu amacı göstermektedir; bu maddeye göre mirasın geçişi için kabul şart koşulmuş

¹⁶ HELVACI, s.192-193.

¹⁷ ESCHER, Arnold: Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Erbrecht, 2.Abteilung Der Erbgang, Zürich 1960, Art.566, N.13; TUOR/PICENONI Art.566, N.11; BECK, Alexander: Grundriss des schweizerischen Erbrechts, Zweite Auflage, Bern 1976, s.137; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.620; PIOTET, s.581, 591; HELVACI, s.193; ÖZÜĞÜR, Ali İhsan: Miras Hukuku, 3.Bası, Ankara 2009, s.166.

olsaydı, sadece kabulden söz edilmesi gerekirdi ve ret olgusu anlamını tamamen kaybederdi. Ancak kazanılan bir mirasın reddi mümkün olduğundan, ölüm anında zaten kanunen mirasçılara geçmemiş (zaten hiç kazanılmamış) bir mirasın reddinden söz edilmesi de anlamsız olurdu¹⁸.

II. HÜKMEN REDDEDİLMİŞ MİRASIN KABULÜ

Yukarıda belirtilen görüş gereği, kanunkoyucu Medenî Kanununun 605. maddesinin ikinci fıkrasıyla ret lehine bir karine kabul etmiştir¹⁹. Mirasçılarının susması, mirası reddettikleri yönünde bir karine oluşturur. Aksi ispat edilebilen adi bir karine olduğundan, yasal ve atanmış mirasçılarının²⁰ açık kabul beyanlarıyla veya örtülü kabulleriyle (ret hakkının düşmesi sonucunu doğuracak fiilleriyle) ret karinesi çürütülebilir. Bu şekilde geçici mirasçılıktan, kesin mirasçılığa geçilir²¹. Açık veya örtülü kabul iradesinin, üç aylık ret süresi içerisinde gösterilmesi şart değildir²².

¹⁸ **PIOTET**, s.591; **HELVACI**, s.193.

¹⁹ **PIOTET**'e göre (s.591-592), burada bir karineden değil, fiksiyondan söz edilmesi gerekmektedir. Aynı görüşte bkz. **UMAR**, Bilge: "Aciz Hâli-Borca Batıklık Kavramlarının Farkı ve Bu Yönden Yeni MK Metninin Düşüğü Bir Yanlılık (MK m.605 f.II, 618)", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2004/I-1, s.322. **SEROZAN/ENGİN**'e (s.441) göre ise, bu tartışmanın pratik önemi bulunmamaktadır.

²⁰ Hükmen reddedilmiş sayılan mirasın, mirasbırakanın borçlarından sınırsız şekilde sorumlu olan (külli halef) yasal ve atanmış mirasçılar tarafından kabul edilebilmesi mümkündür. Cüzi halef sıfatına sahip olan lehine belirli mal vasiyeti yapılan kişinin kabul beyanında bulunması ise anlamsızdır; zira, mirasbırakanın terekesinin pasifleri aktiflerinden fazla olduğundan, kabul beyanında bulunan mal vasiyeti alacaklısının eline bu vasiyet hiçbir zaman geçemeyecektir.

²¹ **ESCHER** Art.566, N.14; **TUOR/PICENONI** Art.566, N.11-12; **GÖNENSAY**, A. Samim: Miras Hukuku, İstanbul 1938, s.246; **GÖNENSAY**, Samim/**BİRSEN**, Kemaleddin: Miras Hukuku, 2.Bası, İstanbul 1963, s.238; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s.621; **İMRE/ERMAN**, s.338; **AYİTER/KILIÇOĞLU**, s.243; **İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ**, s.497; **HOŞLAN**, AD, s.581; **KILIÇOĞLU**, s.261; **BECK**, s.137; **HELVACI**, s.193-194; **DURAL**, Mustafa/

Mirasın gerçek reddi, bir makama yöneltilmesi gereken bozucu yenilik doğuran bir hakkın kullanılması niteliği taşımaktadır; kanaatimizce mirasın hükmen reddi durumunda mirasın kabul edilmesine ilişkin beyan da, kurucu yenilik doğuran bir hakkın kullanılması olarak değerlendirilmelidir. Hükmen ret karinesinin uygulandığı durumlarda da, külli halefiyet ilkesi gereği mirasçılar mirasçılık sıfatına sahiptir. Fakat bu durumu korumaları (bu geçici kazanma durumunu kesin kazanmaya dönüştürebilmeleri) için, açık ya da örtülü kabul iradesi göstermelidirler; aksi hâlde, mirası reddetmiş sayılırlar. Buna göre, susmaları mirasçılık sıfatlarının sona ermesi sonucunu doğuracaktır. Görüldüğü gibi, hükmen ret durumunda mirasçılar mirası açık ya da örtülü olarak kabul ettiklerini gösteren iradelerini ortaya koyduklarında mirasbırakanın ölümünden itibaren kesin mirasçı sıfatını kazanacaklarından, bu süre içerisinde terekenin sahihsiz kalmaması için kendilerine geçici mirasçılık gibi şekli bir statü verilmiştir. Kanaatimizce, kanunen mirası reddettikleri için şekli anlamda mirasçılık sıfatına sahip olan bu kişiler, mirası açık olarak kabul ettiklerini gösteren bir irade beyanında bulunarak kesin mirasçı sıfatını kazandıklarından, bu beyanın kurucu yenilik doğuran bir irade beyanı olarak nitelendirilmesi gerekir. Bilindiği gibi kurucu yenilik doğuran haklar, tek taraflı bir

ÖZ, Turgut: Miras Hukuku, 4.Bası, İstanbul 2009, s.405; ANTALYA, s.381; ÜLKÜ, s.33.

²² TUOR/PICENONI Art.566, N.12; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.621; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.497; DURAL/ÖZ, s.405; SEROZAN/ENGİN, s.430, 442.

HOŞLAN ise (AD, s.581), ilk bakışta mirasçının hükmen reddi yararlanmayıp mirası kabul etmesiyle borca batık tereke yüzünden alacaklıların uğrayacağı zararın karşılanacağı ve bu sebeple alacaklıların menfaatine olacağı ileri sürülerek hükmen reddi gerektiren durumlarda kabulü süreyle sınırlandırmamanın isabetli gibi görünse de, süre koymamanın sağlayacağı bu yarara bakılarak süresizliğin getireceği işlerin sürüncemede kalması sonucunun doğuracağı zararın daha fazla olduğu görüşündedir. Bu sebeple, hükmen ret durumunda, mirasın resmî tasfiyeye kadar kabul edilebileceğini belirtmektedir. Kanaatimizce de, açık veya örtülü kabul iradesinin, üç aylık ret süresi içerisinde gösterilmesi gerekmemekle birlikte, resmî tasfiye tamamlanuncaya kadar bu iradenin ortaya konulması gerekir.

irade beyanıyla kullanılarak yeni bir hukukî ilişki kuran veya bir hakkı kazandıran haklardır. Burada da, kesin mirasçılık hakkının kazanılması şeklinde kurucu nitelikte bir etki yaratılmaktadır.

Mirası kabul beyanı bir şekle bağlı değildir, yazılı veya sözlü olabilir; belirli kelimeleri içermesi gerekmemekle birlikte, kabul iradesi açık olarak anlaşılabilmelidir.

Doktrinde bir görüş²³, hükmen ret hâlinde mirasın kabulüne benzer bir durum olan gerçek ret hâlinde ret hakkından feragatin mirasbırakanın yerleşimyeri sulh hukuk mahkemesine yöneltilebileceği gibi, mirasla ilgili kişilere de (mirasçılara, tereke alacaklılarına, vasiyet alacaklılarına) yöneltilebileceğini ifade ederken; diğer bir görüş²⁴, hükmen ret hâlinde mirasın kabulü için, aynı mirasın reddinde olduğu gibi mirasbırakanın yerleşimyeri sulh hukuk mahkemesine²⁵ bildirimde bulunulması gerektiğini savunmaktadır. Kanaatimizce, mirasın reddinde olduğu gibi belirli bir makama yapılması gereken bir kabul beyanında bulunulması gerektiği kanunda açıkça düzenlenmediğinden, ilk görüşün kabul edilmesi gerekmektedir; fakat mahkemeye yapılacak beyanın, kabul iradesinin ispatı bakımından büyük kolaylık sağlayacağı göz önünde bulundurulurken tercih edilmesi tavsiye edilir. Mahkemeye sözlü bir beyanda bulunulmuşsa, bu beyanın tutanağa geçirilmesi gerekir²⁶.

²³ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.593; HELVACI, s.125-126.

²⁴ Mirasçılardan biri veya hepsi hükmen ret durumundaki bir mirası kabul etmek istiyorsa, ret beyanı gibi yazılı veya sözlü olarak sulh mahkemesine bildirmek zorundadırlar; kabulün kayıtsız şartsız veya tutulan deftere göre olması fark yaratmadığından, her iki durumda da hükmen ret ortadan kalkar (BERKİ, s.59). SEROZAN/ENGİN de (s.430), mirası ret beyanı için geçerli hukuksal güvenlik kaygıları sebebiyle açık kabul beyanının da sulh mahkemesine iletilmesinin genelde gerekli görüldüğünü belirtmektedir.

²⁵ Bu görüş gereği, yetkili olmayan bir mahkemeye yapılan kabul beyanı, mirasçının örtülü iradesi olarak kabul edilmeli ve mirasın kabulü sonucunu doğurmalıdır.

²⁶ Türk Medenî Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzüğü (RG.10.8.2003, S.25195), 39. maddesine göre, "Mirasın reddi, mirasçılar tarafından sulh hukuk mahkemesine sözlü veya yazılı beyanla yapılır. Reddin kayıtsız ve şartsız olması gerekir. -Mirasçının mirası

Mirasın gerçek reddinde mahkemece tutanak tutulmasının veya mahkemece tutulan özel kütüğe işlenmesinin kurucu bir değeri bulunmadığından, sadece açıklayıcı bir değer taşıdığından²⁷, hükmen ret hâlinde de kabul beyanının mahkemeye ulaşmakla hüküm ve sonuç doğurduğu kabul edilmelidir.

Mirasın gerçek reddi çekişmesiz bir yargı işi olduğundan²⁸, hükmen ret hâlinde mirasın kabulü de aynı şekilde değerlendirilmelidir.

Mirası bu şekilde kabul etmek için fiil ehliyetine sahip olmak gerekir. Ayırt etme gücünden yoksun (tam ehliyetsiz) mirasçı için kabul beyanını kanunî temsilcisi yapar. Tam ehliyetsiz mirasçı vesayet altındaysa, vasi mirası reddedebilmek için sulh ve asliye mahkemelerinin iznini almak zorunda olduğundan, mirasın hükmen reddindeki kabul için de aynı usulün geçerli olması gerekir (TMK. m.463/b.5). Tam ehliyetsiz mirasçı velayet altındaysa, velinin kabul beyanında bulunabilmesi için herhangi bir makamdan izin veya onay

reddetmesi hâlinde, sulh hâkimince düzenlenecek bir tutanakla reddeden mirasçının açık kimliği belirlenir ve ret beyanı mirası reddedene veya istem, bu konuda yetkisi olan vekil tarafından yapılmış ise vekiline imza ettirilip, hâkim ve zabıt katibince imzalanır. Vekilin vekaletnamesi bu tutanağa eklenir. -Süresi içinde yapılan ret beyanı mahkemece tutulan özel kütüğe işlenir. Bu kütükte mirasbırakanın adı ve soyadı ile ölüm tarihi, mirasın ret tarihi ve reddedenin adı ve soyadı, ret beyanını içeren tutanağın tarihi ve numarası ile mirasçılık belgesini veren mahkemenin esas ve karar numarası gibi hususlara yer verilir. Süresi içinde yapılmayan ret beyanları bu kütüğe yazılmaz. -Reddeden mirasçıya isterse, mahkemenin özel kütüğünün kayıt numarasını içeren, mahkeme mührü ile mühürlenmiş ve zabıt katibi tarafından onaylanmış mirası reddettiğine ilişkin bir belge verilir." Söz konusu hükmün, özel kütüğe işlenmeye ilişkin düzenlemesi dışındakilerin, hükmen reddedilen mirasın kabulü durumunda da kıyasen uygulanması gerekir.

Hükmen ret durumunda da mirasçının açık bir ret açıklamasında bulunup, mirasın reddini kesinleştirmesine herhangi bir engel bulunmamaktadır. Hükmen reddin kesin olarak belirtilmesi amacıyla mirasçı ret beyanında bulunmuşsa, bunun tescilinin de yapılması gerekir (İMRE/ERMAN, s.348).

²⁷ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.601; ANTALYA, s.380; ÜLKÜ, s.30.

²⁸ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.602; HELVACI, s.105; ÜLKÜ, s.30.

almasına gerek bulunmamaktadır. Velinin veya vasinin menfaati ile velayet veya vesayet altındaki mirasçının menfaati çatışıyorsa, mirası kabul için küçüğe bir temsil kayyımı atanmalıdır; bu durumda kabul beyanı temsil kayyımı tarafından yerine getirilir; temsil kayyımı da vesayet ve denetim makamının iznini almak zorundadır. Ayırt etme gücüne sahip velayet altındaki sınırlı ehliyetsiz mirasçı, kanunî temsilcisinin iznini alarak da bizzat kabul beyanında bulunabilir; vesayet altındaki sınırlı ehliyetsiz mirasçının vasisi, sulh ve asliye mahkemelerinin iznini almalıdır. Kendisine oy danışmanı atanan kişi, danışmanından izin almadan hükmen ret hâlindeki mirası kabul edebilir; zira Medenî Kanununun 429. maddesinde sayılan izin alınmasını gerektiren hâllerden biri burada söz konusu değildir. Kendisine yönetim danışmanı atanan kişinin hukukî durumu, malvarlığının sermaye kısmı bakımından büyük ölçüde kısıtlanmış kişilere benzediğinden, hükmen ret hâlindeki mirasın kabulü yönetim danışmanının olumlu oyu (veya bizzat yönetim danışmanının yapması) ile sulh ve asliye hukuk mahkemelerinin onayına bağlıdır. Mirası kabul hakkı sıkı sıkıya kişiye bağlı haklardan olmadığından, mirasçı adına kabulün, özel bir yetkiye sahip²⁹ iradi temsilci tarafından yapılabilmesi de mümkündür. Mal ortaklığında, karı veya kocadan her biri diğerinin rızasını almadan (TMK.m.265/I) borca batık bir mirası kabul etme hakkına sahip değildir; karşı tarafın haklı bir sebep olmaksızın rıza göstermemesi hâlinde ya da rızasının alınması mümkün değilse, rıza için talepte bulunan eşin kendi yerleşimyeri aile mahkemesinde dava açılabilir (TMK.m.265/II)³⁰.

²⁹ ŞENOCAK, Zarife: "Mirasın Reddi ve Özel Vekalet (Yargıtay'ın Verdiği Bir Karar Dolayısıyla)", AÜHFD 1998/1-4, s.449 vd.; "Mirasçının mirası reddetmesi hâlinde buna ilişkin istem bu konuda yetkisi olan vekil tarafından yapılmalıdır (Türk Medenî Kanunu'nun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük md. 39/2). Davacı mirasçının vekilinin vekaletnamesinde "mirasın kabulü veya reddine" ilişkin yetkisinin bulunduğu anlaşılmıştır. Vekaletnamede mirasın açık kimlik bilgilerinin yer almaması sonuca etkili değildir." 2.HD., 22.12.2005, 15212/18054 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 22.2.2005, 2004/15954, 2005/2593 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

³⁰ Mirasın reddindeki ehliyete ilişkin açıklamalar için bkz. TUOR/PICENONI Art.566, N.4-6; GÖNENSAY, s.245; GÖNENSAY/BİRSEN, s.237; KOCA

Terekedeki bazı değerler (örneğin sadece taşınurlar veya sadece taşınmazlar) için yapılan kabul beyanı, kayıtlı olduğu için geçerli değildir; fakat terekenin belirli bir oranı için kabul beyanında bulunabilmesi mümkündür³¹. Ancak, hükmen ret hâlindeki terekenin kesirli bir oranını kabul etmiş bile olsa mirasçının sorumluluğu sınırsız olacağından, böyle bir kabul anlamsızdır. Aynı şekilde, bir kişi hem yasal mirasçı hem de atanmış mirasçıysa, bunlardan birini kabul edip diğerini reddedebilir; fakat bu durumda da herhangi bir mirasçılığını kabul beyanıyla mirasbırakanın borçlarından sınırsız olarak sorumlu olacağından, ikisinden birini kabul etmek anlamsızdır. Hükmen ret hâlinde, lehine yapılan mal vasiyetini kabul etmek de anlamsızdır; çünkü borçlarını ödemekten aciz olan bir mirasbırakanın terekesinden mal vasiyetinin yerine getirilebilmesi mümkün değildir.

Mirası ret beyanında olduğu gibi, kayıtsız ve şartsız (ne geciktirici ne de bozucu şarta bağlı) yapılabilen kabul beyanı da muhatbına (örneğin, sulh hâkimine) ulaşmakla hüküm doğurur³² ve ulaş-

YUSUFPAŞAOĞLU, s.603; **OĞUZMAN**, M.Kemal: Miras Hukuku, 6.Bası, İstanbul 1995, s.289-290; **İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ**, s.492-493; **PIOTET**, s.581; **BECK**, s.136-137; **ŞENER**, s.191-193; **ÖZTAN**, Bilge: Miras Hukuku, 4.Bası, Ankara 2010, s.329-330; **DURAL/ÖZ**, s.398-399; **HELVACI**, s.15 vd.; **ANTALYA**, s.378; **SEROZAN/ENGİN**, s.433-434; **ÜLKÜ**, s.31.

³¹ Kısmi reddin mümkün olduğu hakkında bkz. **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s.605; **İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ**, s.494; **ÖZTAN**, s.330; **DURAL/ÖZ**, s.399; **ÜLKÜ**, s.31. Aksi görüş için bkz. **GÖNENSAY**, s.251; **GÖNENSAY/BİRSEN**, s.249; **ŞENER**, s.195; **HELVACI**, s.67; **ANTALYA**, s.377.

³² Sulh hâkimi kabul beyanında bulunanın gerçekte mirasçı sıfatını taşıyıp taşımadığını araştırma yetkisine sahip değildir. Sulh hâkimi böyle bir araştırmayı yapacak durumda olmadığı gibi, kabul beyanının sulh hâkimince kabul edilip tutanağa geçirilmesinin kesin hüküm gücünde bir işlem olmaması sebebiyle böyle bir sonuç haklı görülmelidir. Hâkim sadece, kayıt veya şarta bağlı kabul beyanlarını işleme koymama yetkisine sahiptir (**KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s.608). Farklı görüş için bkz. "Sulh Hâkiminin görevi reddin süresinde olup olmadığını ret edenin mirasçılık sıfatı bulunup bulunmadığını tesbitten ibarettir. Süre şartı ve mirasçılık sıfatının gerçekleşmesi hâlinde hâkimin yapacağı iş, ret beyanını tescil etmekten ibarettir." 2.HD., 5.4.2006, 4442/4872 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

tıktan sonra artık bundan dönülemez³³. Kabulün geçerliliğini etkileyen bir sebep varsa, kabulün hükümsüz olduğu ileri sürülebilir. Örneğin hata veya hile varsa, kabul beyanı iptal edilebilir. İptal edilen kabul beyanı geçersiz olur; yapıldığı andan itibaren herhangi bir hukukî sonuç doğurmaz³⁴. Kabul beyanı iptal edilemezse, mirasçının yasal süresi içinde mirası gerçek ret usulüne göre reddederek aynı sonuca ulaşabilmesi mümkün değildir; zira mirası kabul etmekle, artık bu sonuç değiştirilemez şekilde hukuk alanında doğmuştur³⁵.

³³ Bütün ilgililerin (diğer mirasçılarının ve mirası reddetmiş mirasçının alacaklılarının) onayıyla mirasın reddine ilişkin irade açıklamasının geri alınabileceği kabul edilmektedir (**GÖNENSAY/BİRSEN**, s.236; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s.606). Gerçekleşmesi imkansız olsa da, hükmen ret hâlinde mirası kabul eden mirasçının bu beyanının, bütün ilgililerin (özellikle mirasbırakanın alacaklılarının) onayıyla geri alınabileceği kabul edilebilir. Fakat borçlarını karşılamadığından iflas usulüne göre tasfiye edilecek bir tereke için sınırsız sorumlu bir mirasçı elde eden alacaklıların, kabul beyanında bulunan mirasçıya bu beyanını geri alabilmesi için onay vermeleri imkansız bir durumdur.

³⁴ **GÖNENSAY**, s.245; **GÖNENSAY/BİRSEN**, s.237; **OĞUZMAN**, s.290; **İMRE/ERMAN**, s.348; **İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ**, s.493, dn.1238; **PIOTET**, s.582; **BECK**, s.139; **ŞENER**, s.194; **ÖZTAN**, s.330; **DURAL/ÖZ**, s.400; **SEROZAN/ENGİN**, s.436; **ANTALYA**, s.378; **ÜLKÜ**, s.31. Mirası kabul ettikten sonra beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan borçlarla ve buna bağlı olarak ödeme güçsüzlüğüyle karşılaşan mirasçı, daha önce yanlışlıkla gerçekleştirdiği açık veya örtülü kabul beyanını temel hatası nedeniyle iptal ettirebilir (**SEROZAN/ENGİN**, s.442).

Hükmen redde kabul beyanının irade sakatlığı sebebiyle iptali için bir mahkeme kararı gerekmez; Medenî Kanununun 5. maddesinin yaptığı atıf gereği uygulanacak Borçlar Kanununun genel nitelikli hükmü olan 39. maddesi uyarınca, tek taraflı bir irade açıklaması yeterlidir. Bununla birlikte, 39. maddedeki 1 yıllık süre yerine, iptal hakkı, iptal sebebi öğrenilir öğrenilmez dürüstlük kuralına uygun bir süre içerisinde kullanılmalıdır; aksi durumda iptal hakkı kaybedilebilir (**HELVACI**, s.126). Reddin iptalinin mahkemeden talep edilebileceği yönünde bkz. **ÖZTAN**, s.330.

³⁵ Doktrinde bir görüş, terekenin mevcudunun fazla olması sebebiyle mirası kabul eden mirasçılarının, daha sonra başka borçların ortaya çıkması sebebiyle mevcudun borçları karşılayamaması durumunda hükmen reddin gerçekleşmeyeceğini, mirasçılarının açıkça mirası reddetmeleri gerektiğini,

Hükmen reddedilmiş bir mirasın yukarıdaki gibi açık kabulü yanında, örtülü kabulü de mümkündür. Medenî Kanununun 610. maddesinin ikinci fıkrasındaki “Ret süresi sona ermeden mirasçı olarak tereke işlemlerine karışan, terekenin olağan yönetimi niteliğinde olmayan veya mirasbırakanın işlerinin yürütülmesi için gerekli olanın dışında işler yapan³⁶ ya da tereke mallarını gizleyen veya kendisine maleden mirasçı,

aksi durumda mirası kabul ettiklerine ilişkin ilk iradelerinin geçerli olduğunu savunmaktadır (RÜZGARESEN, Cumhuriyet: “Mirasbırakanın Borca Batık Olması”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2010/1-2, s.299). Kanaatimizce mirasbırakanın ölümü anında mevcudu borçlarını karşılayamıyorsa ve fakat mirasçılar bunu bilmiyorsa, hükmen reddin şartları gerçekleşmemiştir; buna rağmen mirası kabul beyanında bulunan mirasçıların, bu beyanın hata sebebiyle iptalini sağlamaları, daha sonra ise süresi içerisinde mirası ret beyanında bulunmaları gerekir.

³⁶ İsviçre’den farklı olarak Türk Yargıtay’ı, olağan yönetim işleri kavramını daha geniş anlayarak, mirasın zimnen kabulünü gerektiren hâlleri daraltmaktadır. Buna göre, hayat tecrübelerine ve dürüstlük kuralına göre mirasçının mirası kesin olarak kabul etme iradesini ortaya koyan, mirasçının kendisini mirasçı gibi hissettiğini ve mirasa o sıfatla karıştığını gösteren terekeye dâhil malları kiraya vermek veya terekedeki bir evde ikamete başlamak, terekeye dâhil bahçenin veya bağın meyve ve üzüm-lerini toplamak, terekeye dâhil bir malı satmak, alacakları tahsil etmek, muayyen mal vasiyetlerini yerine getirmek, mirasbırakanın borçlarını ödemek, tenkis davası, iptal davası, miras sebebiyle istihkak davası veya taksim davası gibi mirasçılık sıfatına dayanan davaları açmak, miras payını devretmek gibi işleri mirasın kabulüne karine olan hareketlerdendir. Buna karşılık bir bağı veya bahçeyi telle çevirmek, kiradaki evin kira bedelini alıp sulh hâkimine teslim etmek, mirasçılık belgesi talep etmek, terekenin mali durumunu öğrenmek amacıyla araştırma yapmak, ihtiyati tedbir alınmasını talep etmek, vergi cezasından kurtulmak için vergi borçlarını ödemek, acil davaları açmak, zamanaşımını kesmek için dava açmak, zorunlu tamiratları yapmak, temerrüt faizinden kurtulmak için muaccel borçları ödemek, değeri düşmekte olan kıymetli evrakı satıp paraya çevirmek mirası kabul anlamına gelmez. Görüldüğü gibi, mirasçının amacı tereke üzerinde tasarruf olmayıp, bu işlemin yapılmaması durumunda meydana gelebilecek bir zararın önüne geçmekse, bunun olağan bir yönetim işi olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Mirasçının yaptığı işleme üçüncü kişilerin (tereki alacaklılarının) hayatın olağan akışına ve dürüstlük kuralına göre verecekleri anlam da, mirasçının yaptığı işin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır. Mirasçı yapacağı

mirası reddedemez." hükmü sadece gerçek ret bakımından geçerli olmadığından, hükmen ret için de uygulanabilir³⁷. Bu bakımdan, tereke işlerine karışma veya tereke değerlerine sahip çıkma ya da onları gizleme, ret karinesinin çürütülmesi bakımından da geçerlidir. Kanun bu konuda bir süre koymadığından, karinenin çürütülmesi

işlemin niteliği konusunda tereddütlü ise, mirası ret hakkını saklı tuttuğunu belirterek söz konusu işlemi yapabilir. Bu konudaki nihai değerlendirmeyi, her olayın özelliklerine göre hâkim takdir eder (GÖNENSAY, s.253-354; BERKİ, s.55; GÖNENSAY/BİRSEN, s.241-243; OĞUZMAN, s.292-293; İMRE/ERMAN, s.341-342; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.615 vd.; AYİTER/KILIÇOĞLU, s.237-238; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.499-500; KILIÇOĞLU, s.260; BECK, s.138; ŞENER, s.203 vd.; ÖZTAN, s.333-334; HELVACI, s.130 vd.; DURAL/ÖZ, s.404; ANTALYA, s.387-388; ÜLKÜ, s.34-35).

Mirasçının Emekli Sandığından veya SSK'dan dulluk veya yetimlik maaşı alması, Medenî Kanununun 610. maddesi anlamında terekeyi kabullenme sayılmaz. Çünkü bu kurumlarca ölenin dul veya yetimlerine yapılan ödemeler, ölenin geride kalanlarının sosyal güvencesini temin amacıyla yapılmaktadır; sosyal güvence, anayasal bir haktır. Bir kişinin mirası reddetmesi, sosyal güvenliğinden yoksun kalmasına sebep olmamalıdır (KILIÇOĞLU, s.262). "*Borçluların murislerinden kendilerine bağlanan maaşı sahiplenmeleri TMK'nun 605. maddesi uyarınca murisin mirasını reddetmelerine engel teşkil etmez. Zira, murisin herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan almakta olduğu maaşı terekesine dâhil değildir.*" 12.HD., 26.12.2005, 23073/26042 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 22.11.1983, 8965/8919 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Destekten yoksun kalma tazminatı ve manevî tazminat talep edilmesi de terekeyi kabullenme sayılmaz (RÜZGARESEN, s.292-293).

³⁷ "*Davacı Saded 11.04.2006 tarihli oturumda mirasbırakanın ölümünden sonra mal müdürlüğüne 5000 TL ödemede bulunduğunu açıklamıştır. Ret süresi sona ermeden mirasçı olarak tereke işlemlerine karışan, terekenin olağan yönetimi niteliğinde olmayan ve mirasbırakanın işlerinin yürütülmesi için gerekli olanın dışında işler yapan ya da tereke mallarını gizleyen veya kendisine maleden mirasçı, mirası reddedemez. (TMK.md.610/2) Ret hakkının yitirilmesine ilişkin bu hüküm hükmen ret durumunda da uygulanır. Açıklanan nedenlerle bir mirasçı, kesin şekilde mirasa sahip çıkıp yukarıdaki tasarruflarda bulunduktan sonra hükmen ret talebinde bulunamaz.*" 2.HD., 10.5.2011, 5211/8037 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 12.5.2009, 6082/9439 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 11.12.1984, 10040/10249 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 6.2.1975, 8495/1131 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

için söz konusu olguların 3 aylık ret süresi içerisinde gerçekleşmiş olması şart değildir. Mirasın bu şekilde örtülü kabulü, sadece bu tür işlem veya eylemleri yapan kişiler bakımından sonuç doğurur; bu hâl, diğer mirasçıların mirası hükmen reddetmiş sayılmalarını etkilemez³⁸.

Hükmen redde, en yakın kanunî mirasçılarının tümünün gerçek reddine benzer bir durum bulunduğundan, iflas hükümlerine göre terekenin resmen tasfiyesinin sonuna kadar, gerek yasal mirasçılarının gerekse atanmış mirasçılarının mirası (açık veya örtülü şekilde) kabul etmeleri mümkündür³⁹; bu sürenin, haklı bir sebeple bile olsa uzatılması mümkün değildir.

III. HÜKMEN REDDİN ŞARTLARI

Medenî Kanunumuzun 605. maddesinin ikinci fıkrasındaki ret kararinesinin uygulanabilmesi için, mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödemekten aciz olması ve bu durumun açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

A) MİRASBIRAKANIN ÖLÜM ANINDA BORÇLARINI ÖDEMEKTEN ACİZ OLMASI

Önceki Medenî Kanunumuzun 545. maddesinin ikinci cümlesindeki “*terekenin borca müstağrak olduğu*” ifadesi, yeni Medenî Kanunumuzun 605. maddesinin ikinci fıkrasında, kaynak İsviçre Medenî Kanununun 566. maddesinin ikinci fıkrasındaki “*die Zahlungsunfähigkeit des Erblassers*”⁴⁰ (mirasbırakanın ödeme iktidar-

³⁸ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.621; İMRE/ERMAN, s.340; OĞUZMAN, s.295; BECK, s.137; HELVACI, s.194; ANTALYA, s.381; ÜLKÜ, s.42, dn.47.

³⁹ İMRE/ERMAN, s.339; OĞUZMAN, s.295, dn.138.

⁴⁰ Borç ödemedi acizlik (ödeme iktidarsızlığı-Zahlungsunfähigkeit), İsviçre Hukukunda gerek doktrinde gerekse mahkeme kararlarında farklı şekillerde anlamlandırılmaktadır. Örneğin bir görüşe göre terekenin pasiflerinin aktiflerini aşmış olması gerekli görülürken, diğer görüşe göre ise ölenin herhangi bir borcu olmamasına rağmen yersiz yurtsuz olanlar veya fakirler evinde ölenler gibi herhangi bir malvarlığına sahip olmaması acizlik için yeterlidir. Bir başka görüş ise, kabul edilmesi durumunda günlük hayat

sızlığı) hükmünün karşılığı olarak “*mirasbırakanın ödemededen aczi*” şeklinde ifade edilmiştir. Önceki kanunda borca batıklık esas alınırken, yeni kanunda “*ödemededen aciz*” kavramı tercih edilmiştir.

Mirasbırakanın borçlarını ödeme güçsüzlüğü, terekenin⁴¹ borca batıklığından⁴² (terekenin pasifinin aktifinden fazla olmasından) farklı bir anlama sahiptir. Borç ödemededen acizlik, borçlunun, ödeme araçlarından yoksunluğu nedeniyle, derhal ödenmesi gereken para borçlarını ödeme konusundaki sürekli iktidarsızlığını ifade eder⁴³. Hiçbir borcu bulunmayan bir dilencinin veya serserinin terekesi borca batık sayılamayacağı hâlde, ödeme güçsüzlüğü açıktır.

Doktrindeki bir görüşe göre⁴⁴, borca batık olma ile borç ödemededen aciz olma İcra ve İflas Kanununda farklı kavramları ifade etmektedir ve farklı işlemlere sahiptir; Medenî Kanununun 605. maddesinin ikinci fıkrasında kastedilen, borca batıklık (terekedeki mevcudun bilinen borçlarını ve resmî tasfiye masraflarını karşılayacak düzeyde bulunmaması) kavramıdır. Borca batık bir kişi kredi bularak borçlarını ödeyebiliyorsa, ödemededen acz hâlinde sayılmaz, fakat borca batıklığı devam eder; kişi ödemededen acz hâlinde olmakla birlikte, borca batık hâlde olmayabilir; borca batıklık, borçlunun mali duru-

tecrübelerine göre mirasçıya ağır bir yük getirecek tereke söz konusuysa, acizlikten söz edilebileceğini belirtmektedir. Bu konuda bkz. **TUOR/PICENONI** Art.566, N.9; **PIOTET**, s.589-590.

⁴¹ Mirasbırakanın borçlarını ödemekten aciz olması bakımından terekenin mevcutları ve borçları konusunda bkz. **RÜZGARESEN**, s.288; **RÜZGARESEN**, Cumhuriyet/ **ERDEM**, Murat: “Terekenin İflas Hükümlerine Göre Tasfiye Sebepleri”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2011/1-2, s.235-239.

⁴² Borca batıklık hem borçlunun ölümünden sonra terekenin iflas hükümlerine göre tasfiye edilme sebebi, hem de mirasbırakan hayattayken -iflas tâbi kişilerden olması şartıyla- bir iflas sebebidir. Bir iflas sebebi olan borca batıklıktan farklı olarak terekenin iflas hükümlerine göre tasfiye edilmesini gerektiren borca batıklığın tespiti için bir ara bilanço düzenlenmesi gerekmez; mirasbırakanın borca batık olduğunun açıkça belli olması yeterlidir (**RÜZGARESEN/ERDEM**, s.233); **RÜZGARESEN**, s.287.

⁴³ **UMAR**, s.320.

⁴⁴ **UMAR**, s.323-324; **RÜZGARESEN**, s.281; **RÜZGARESEN/ERDEM**, s.239.

munun bozulmasının en üst derecesidir⁴⁵. Bu bakımdan acz hâli, borçlar muaccel olmasına rağmen ödeme araçlarının eksikliği veya yokluğu sebebiyle sürekli (geçici olmayan), devamlı (kesintisiz) ve giderilmesi zor bir ödeme güclüğüyle karşı karşıya kalmakla birlikte, henüz borca batık hâle gelmeyecek kadar mali durumda meydana gelen bozulmadır⁴⁶. Farklı anlamlara ve işlevlere sahip olduklarından, Medenî Kanununun 605. maddesinin ikinci fıkrasında hem ödemeden acz hem de borca batıklık kavramlarının kullanılması gerekmektedir⁴⁷. Borca batıklıkta, mevcudun borç miktarından mutlak olarak daha az olduğu hususunda net bir ölçü bulunmasına rağmen, borç ödemeden acz hâli için böyle bir ölçü koymaya imkân bulunmamaktadır. Örneğin 50.000 TL borcunu ödeyebilmek için 500.000 TL değerindeki mevcudun bir kısmını paraya çeviremeyen mirasçının ödemeden aczi sebebiyle hükmen reddin gerçekleştiğini savunmak hakkaniyete aykırıdır⁴⁸.

Söz konusu kavramlar İcra ve İflas Kanununda farklı anlamlara sahip olsa da, kanaatimizce de her iki olgunun da, hükmet ret için yeterli olduğu kabul edilmelidir⁴⁹. Zira hükmen ret karinesinin

⁴⁵ RÜZGARESEN, s.275.

⁴⁶ RÜZGARESEN, s.276-277.

⁴⁷ RÜZGARESEN, s.279.

⁴⁸ UMAR, s.323; RÜZGARESEN, s.281.

⁴⁹ SEROZAN/ENGİN, s.441. Medenî Hukuk alanında iki kavramın da - bilerek ya da bilmeyerek- gerek doktrinde gerekse içtihatlarda hükmen ret karinesinin uygulanması bakımından kullanıldığı görülmektedir. Tarafımızdan -farklı kavramlar olduğu kabul edilmekle birlikte- Kanundaki ifadenin kullanılması tercih edilmiştir. İchtihatlardaki farklı kullanımlar için bkz.: "Açılan bu davada miras bırakanın ödemeden aczinin açıkça belli olduğunu dile getirmişlerdir. İşte bu hâlde mirasın reddedilmiş olduğunun kabulü gerekir. Bu durumun teyidi yönünden, mahkeme duruşma safahatında; Tapu Sicil Müdürlüğü'ne, SSK İhtiyarlık Sigorta Müdürlüğü'ne, Vergi Dairesi Müdürlüğü'ne, Emekli Sandığı'na müzekereler yazmış, aldığı cevaplarla miras bırakanın hiçbir taşınmazının bulunmadığı, vergi mükellefi olmadığı, SSK ve Emekli Sandığı'ndan maaş almadığı belirlenmiştir. Ayrıca; Emniyet Müdürlüğü'nden alınan cevabi yazıda da, miras bırakanın ölmeden önce boşta gezdiği, işinin olmadığı, üzerine kayıtlı mal varlığının bulunmadığı tespit edilmiştir. Dinlenen şahit de bu durumu teyit etmiştir. Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi, miras bırakanın taşınır, taşınmaz hiçbir malı olmadığı gibi, maaşının da bulunmadığı, herhangi bir işte de çalış-

amacı, borçlarını karşılayamayacak bir mevcuda sahip olan tereke sebebiyle mirasçının sınırsız sorumluluğunu engellemektir; borca batık olmamakla birlikte, ödeme güçsüzlüğü içerisindeki tereke için de hükmen ret imkânını tanımak gerekir. Çünkü her iki durumda da, mirasçının kendisine fayda sağlamayacak, hatta zarar verecek böyle bir mirası kabul etmeyeceği karinesi öngörülmüştür. Eğer mirasçı borca batık hâldeki veya ödeme güçsüzlüğü içerisindeki terekeyi kabul etmek istiyorsa, açık veya örtülü bir kabul iradesinde bulunmalıdır.

Bu bakımdan mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödemekten aciz olması, geçici bir nakit sıkışıklığı olarak anlaşılmalıdır. Gerçekten de, aslında borçlarını karşılayacak miktarda malvarlığına sahip olmakla birlikte, alacaklarını tahsil edememe, malvarlığını paraya çevirememeye gibi bir sebeple borçlarını geçici olarak ödeyemez durumda olan kişinin, borçlarını ödemekten aciz olduğundan söz edilemez. Mirasbırakanın ölüm anında kendi borçlarını ödemekten aciz olması veya terekenin pasiflerinin aktiflerini aşmış bir hâlde bulunması gerekir⁵⁰. Kanunkoyucu basit bir gelir noksanlığından söz etmediğinden, mirasbırakanın sağlığında dilencilik yapıyor olması veya serseri bir hayat tarzı içerisinde bulunması önemli değildir⁵¹. Örneğin mirasbırakanın ölümünde 50 TL aktifleri ve 49 TL borcu varsa veya 5.000.000 TL aktifleri ve 5.000.000 TL borcu varsa, sırf

mediği belirlenmiştir. Yani miras bırakanın ödemedi aczi açıkça bellidir. Karine- nin doğruluğu somut olayda saptanmış olup, aksi davacı tarafından ispat edileme- miştir.” HGK., 16.4.2008, 4-332/336 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); “Mahke- mece, tapuda yapılan araştırmalar sonucu ve davacı tanıklarının beyanlarından ölen davalı çocuklarının taşınır ve taşınmaz malları bulunmadığı, başıboş işsiz ve güçsüz dolaşan bir kişi olduğunun anlaşıldığından bahisle davanın reddine karar verilmiştir. Bir kimsenin ölümü anında malvarlığı bulunmadığının sübutu, terekesinin borca batık olduğunu göstermez.” 4.HD., 23.11.1992, 8220/14732 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). “Borca batıklık durumunun varlığı ve mali durumun iyileştirilmesi ümidinin bulunup bulunmadığı özel ve teknik bir bilgiyi gerektirdiğinden bu konuda uzman bilirkişinin oy ve görüşü alınmalıdır.” 19.HD., 10.3.2005, 2004/13373, 2005/2443 (KAÇAK, Nazif: Miras Hukuku, Ankara 2006, s.308).

⁵⁰ PIOTET, s.590; HELVACI, s.195.

⁵¹ PIOTET, s.590; HELVACI, s.195, dn.482.

aktiflerinin miktarı veya borçlar ödendikten sonra kalan değer esas alınarak, hükmen reddin şartlarının oluştuğundan söz edilemez; çünkü bu örnekte mirasbırakanın borçlarını ödeyecek malvarlığı bulunduğundan, hükmen reddin şartı gerçekleşmemiştir. Fakat mirasçılar dilerse, mirası reddedebilirler.

Mirasbırakanın yaptığı mal vasiyetleri tereke borcu olarak dikkate alınmaz; çünkü mal vasiyetlerine karşı kanunumuz, mirasbırakanın alacaklılarını zaten korumuştur⁵² (TMK.m.519, 603).

Bu şartın gerçekleşmiş olup olmadığını, dolayısıyla mirasın reddedilmiş sayılıp sayılmadığını taraflarca getirilen delillere göre hâkim takdir eder⁵³.

B) MİRASBIRAKANIN ACZİNİN AÇIKÇA BELLİ VEYA RESMEN TESPİT EDİLMİŞ OLMASI

Medenî Kanunumuzun 605. maddesinin ikinci fıkrasındaki ret karinesinin uygulanabilmesi için, mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödemekten aciz olması yeterli değildir; bu durumun ya açıkça belli olması ya da resmen tespit edilmiş olması gerekir. Bu şartlar varsa, mirasçının ayrıca mirasbırakanın yerleşimyeri sulh hukuk mahkemesine tescil edilecek gerçek ret beyanında bulunması gerekmez. Mirasçının şartların gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda herhangi bir şüphesi varsa (özellikle mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödeyemez durumda bulunduğu resmen tespit edilmiş olduğu hâllerde), tedbirli hareket edip mirasbırakanın ölüm anında borç ödemediğinden emin olsa bile, süresi içinde sulh mahkemesine mirası ret beyanında bulunması yararına olacaktır⁵⁴. Terekenin resmî defterinin tutulması ve tutulan deftere göre

⁵² İMRE/ERMAN, s.337; ŞENER, s.209; ÖZMEN, İsmail: Tereke Hukuku Davaları, 3.Bası, Ankara 2010, s.515; ÖZUĞUR, s.128; RÜZGARESEN, s.280.

⁵³ İMRE/ERMAN, s.337; HOŞLAN, AD, s.584; DURAL/ÖZ, s.406.

⁵⁴ ESCHER Art.566, N.17; TUOR/PICENONI Art.566, N.10; KOCAYUSUF PAŞAOĞLU, s.621; OĞUZMAN, s.295; PIOTET, s.590; HELVACI, s.195, dn.483; DURAL/ÖZ, s.405; RÜZGARESEN/ERDEM, s.243.

Mirasbırakanın borca batık olduğu konusunda mirasçının kuvvetli bir şüphesi bulunduğu için, bu şüphenin giderilmesi amacıyla tespit davası

mirasın kabulü veya reddi de mirasçılardan sahip oldukları seçenekler arasındadır⁵⁵. İleride bir uyuşmazlık çıktığında (kendisine karşı dava açıldığında veya takip yapıldığında), mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödeyemez durumda olduğunun açıkça belli olduğunu ispat yükü mirasçıda olduğundan, tedbirli hareket etmesi gerekir; zira, bu husus kesinlikle ispat edilebilir bir nitelik taşımamaktadır⁵⁶.

Doktrinde genel olarak kabul edildiğine göre, mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödeyemez durumda olmasının açıkça belli olması, bu durumun en azından mirasbırakanın çevresince biliniyor olması anlamına gelmektedir⁵⁷. Hükümdeki “*açıkça belli*” ifadesi ve

açmışsa, bu tespitin üç aylık mirası ret süresi içerisinde yapılması gerektiği; bu süre içerisinde mirasbırakanın borca batıklığı ortaya çıkarsa, mirasçılar lehine olarak hükmen ret karinesinin işlerlik kazanacağı; üç aylık süre içerisinde borca batıklığa ilişkin resmî tespit işleminin tamamlanamaması durumunda, mirasçılar mirası açıkça kabul etmemişlerse ve sonradan borca batıklığın varlığı tespit edilmişse, mirasçılardan mirası hükmen reddettiklerini kabul etmenin gerektiği; mirasçılar mirasın borca batık olmadığını düşünerek kabul etmişler ve sonradan borca batıklığın varlığı anlaşılmış ve mirasçılar bu durumu bilseydi mirası kabul etmeyecek idiyse, mirasçılardan bu konudaki iyiniyetlerinin korunarak mirası hükmen reddettikleri sonucuna varılması gerektiği doktrinde ifade edilmiştir (**RÜZGARESEN**, s.282-283). Yine aynı yazar (s.300), mirasçılardan borca batıklık konusunda şüpheleri varsa, mirası, borca batık olmaması şartıyla kabul edebileceklerini savunmaktadır. Kanaatimizce şarta bağlı böyle bir kabul mümkün olmadığından, yukarıdaki durumlarda mirasçılardan tereke defterinin tutulmasını talep etmeleri ve mirası tutulan deftere göre kabul veya ret haklarını kullanmaları gerekir.

⁵⁵ **SEROZAN/ENGİN**, s.441.

⁵⁶ **TUOR/PICENONI** Art.566, N.10; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s.621; **HOŞLAN**, AD, s.582.

⁵⁷ Uzmanlık gerektirmeyen, basit bir inceleme veya araştırma sonucunda ya da gözle görülebilir bir şekilde veya ölüm anına kadar tereke hakkında elde edilen bilgilerden mirasbırakanın borca batık olduğu anlaşılabilirse, borca batıklığın açıkça belli olduğu ifade edilmiştir. Borçlunun hayattayken mevcudunun mali bir krizle erimesi sebebiyle borçlarını ödeyemez hâle gelmesi, alacaklılarının hakkında yoğun bir şekilde dava açmaları veya takip başlatmaları böyle bir açıklığın varlığını kabule yeterlidir (**RÜZGARESEN**, s.295-296).

hükümün konuluş amacı birlikte değerlendirildiğinde, mirasbırakanın içinde bulunduğu ekonomik durumun, mirasçılardan yanı sıra onun tanındığı çevredeki üçüncü kişiler (yakınları, hukukî ve ekonomik ilişki kurduğu kişiler) tarafından da biliniyor olmasını gerektirir. Hukuk güvenliği amacıyla getirilen ve mirasçılar ile mirasbırakanın alacaklıları arasındaki menfaat çatışmasını dengelemek amacı taşıyan bu hüküm gereği, mirasçılar ile mirasbırakanın alacaklıları onun ekonomik durumunu biliyor ya da bilmek zorunda olmalıdırlar⁵⁸.

⁵⁸ **ESCHER** Art.566, N.17; **TUOR/PICENONI** Art.566, N.10; **GÖNENSAY**, s.246; **GÖNENSAY/BİRSEN**, s.238; **İMRE/ERMAN**, s.337; **İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ**, s.498; **HOŞLAN, AD**, s.583; **PIOTET**, s.590-591; **ŞENER**, s.210; **ÖZTAN**, s.329; **HELVACI**, s.195; **DURAL/ÖZ**, s.405; **ÖZMEN**, s.515; **ÜLKÜ**, s.33; **RÜZGARESEN/ERDEM**, s.240.

Önceki Medenî Kanunumuzun 545. maddesinin ikinci cümlesinin “*Mütevcaffanın vefatı anında terekenin borca müstağrak olduğu şayi ... olursa, miras reddedilmiş olur.*” ifadesindeki “*şayi olmak*”, durumun herkes tarafından, hiç değilse mirasbırakanın yaşadığı çevrede bilinmesi anlamına gelmektedir. Kaynak İsviçre Medenî Kanununun 566. maddesinin ikinci fıkrasında “*offenkundig*” (belli, açık) anlamına gelen bir ifade kullanıldığından, yeni Medenî Kanunumuzun 605. maddesinin ikinci fıkrasında önceki Kanunun 545. maddesindeki bu ifade “*açıkça belli*” şeklinde düzeltilmiştir. Açıkça belli olma, borç ödemedi aczin resmen tespit edilmediği durumlarda, özellikle mirasbırakanın hesaplarının (aktiflerinin ve pasiflerinin) incelenmesi sonucu terekenin aktiflerinin pasiflerini karşılamayacak durumda olduğunun, şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulması anlamına gelmektedir; bu durumun mirasbırakanın ölüm tarihinde en azından mirasçılar tarafından biliniyor olması da gerekir.

“Mirasın yasal olarak reddedilmiş sayılması için, mirasbırakanın ölümü tarihinde terekenin pasifinin aktifinden fazla olması, başka bir ifade ile mirasbırakanın ödemedi aczinin açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olması gerekir. (T.M.K. m.605/2)... Mahkemece mirasbırakanın ölümü tarihi itibarıyla borç miktarı ile mirasın açıldığı tarih itibarıyla malvarlığı değerleri tespit edilmemiş, mirasbırakanın borcundan dolayı, ölümünden sonra mirasçılara aleyhine yapılan icra takiplerine ilişkin dosyalar da getirilmemiştir. Bu hâliyle yapılan araştırma ve inceleme hüküm kurmaya yeterli değildir. Öyleyse mahkemece yapılacak iş; mirasbırakanın ölüm tarihi itibarıyla borç miktarını tespit etmek, aynı tarih itibarıyla taşınır ve taşınmaz malvarlığını, varsa hak ve alacaklarını, tarafların bu hususta gösterecekleri delilleri toplamak suretiyle saptamak, mirasbırakanın borcundan dolayı mirasçılara aleyhinde yürütülen takiplere ilişkin icra dosyalarını getirtmek ve tüm

Fakat kanaatimizce, mirasbırakanın alacaklıları tarafından durumun bilinmesi şart olmamakla birlikte, mirasçılar tarafından mutlak bir şekilde bilinmesi gerekir. İsviçre Federal Mahkemesinin bir kararında da belirtildiği üzere “*Karine, esasen mirasçıların borca batık terekenin kendi güçlerinin ötesinde olduğunu bildiklerinde, mirası reddetme yolunu benimseyecekleri düşüncesine dayanır.*”⁵⁹. Bu bakımdan, alacaklıların mirasbırakanın borçlarını ödemekten aciz durumda olduğunu bilmeleri durumunda hükmen ret karinesinin uygulanmaması, mirasçılar lehine getirilen bu karinenin işlevsiz kalmasına yol açacaktır.

Hükümde sözü geçen “*açıkça belli*” ifadesinin kapsamının çok geniş olduğu belirtilmelidir; kendisine pasifinin aktifinden çok olduğunu herkesin bildiği bir miras düşen kişi de mirası reddetmiş sayılacaktır. Fakat bunun için, bu bilginin mirasbırakanın ölümü anında çevresindeki kişilerde mevcut olması gerekir; mirasbırakanın ölümünden sonra hesaplarına bir göz atıp durumu anlamak ret

deliller birlikte değerlendirilerek hasil olacak sonucuna göre karar vermekten ibarettir. Belirtilen yönlerde inceleme ve araştırma yapılmadan eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru bulunmamıştır.” 2.HD., 18.5.2011, 2010/ 18354, 2011/8640 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); “*Borçların miras bırakana ait bulunduğu, mallarının borcu karşılamadığı, terekenin borca batık olduğu, davacıların terekeyi açık yahut örtülü olarak kabul etmedikleri toplanan deliller ile sabittir. (T.M.K. madde 605/2) Açıklanan sebeplerle davanın kabulü gerekirken yazılı şekilde davanın reddi doğru görülmemiştir.”* 2.HD., 2.3.2011, 1943/3583 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); “*Terekenin borca batık olup olmadığı mirasbırakanın terekesinin aktif ve pasifinin tamamen bilinmesi ile mümkündür. Mahkemece yapılacak iş mirasbırakan Ahmet İcel’in ölüm tarihi itibarıyla terekesinin aktif ve pasifini belirlemek ve sonucu uyarınca bir karar vermekten ibarettir.”* 2.HD., 20.12.2010, 8323/21464 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); “*Mahkemece davalıya delillerini ibraz için usulüne uygun olarak mehil verilmeden yazılı şekilde eksik inceleme ile karar verilmiş olması davalının savunma hakkını kısıtlayan önemli bir usul hatası olup; hükmün bu nedenle bozulmasına karar vermek gerekmiştir.”* 2.HD., 16.12.2010, 2009/18496, 2010/21292 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 10.HD., 19.4.2010, 2008/20447, 2010/5615 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 4.HD., 25.5.2009, 2008/7583, 2009/7060 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 12.5.2009, 6082/9439 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 4.HD., 20.5.2002, 1607/ 5992 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 10.HD., 18.3.1981, 882/1559 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁵⁹ HELVACI, s.196, dn.486.

lehindeki karinenin işleme için yeterli değildir⁶⁰. Mirasbırakan ticari itibarının sarsılmaması, onur kırıcı durumların doğmaması gibi sebepler yüzünden durumu herkesten (hatta en yakınlarından bile) gizlemiş olabileceği gibi, borçlarını ödememek veya kendisinden bir şey istenilmesini önlemek amacıyla borçlarını ödemekten aciz olduğu görünüşü de yaratmış olabilir. Mirasbırakanın borç ödemediğinden aczinin açıkça belli olmasını, her olayın özelliğine göre hâkim takdir eder⁶¹. Örneğin ünlü bir işadamı intihar etmiş, gazeteler onun ekonomik çöküntü içerisinde olduğunu ve milyonlarca lira borçlu olduğunu yazmışsa, onun aciz hâlinin açıkça belli olduğu kabul edilmelidir⁶². Mirasbırakanın işsiz kalıp muhtaç duruma düştüğü için hayır kurumlarının veya dostlarının yardımıyla geçinmekte olmasında da benzer bir durum söz konusudur⁶³. Mirasbırakan borç ödemediğinden aciz olsa bile, öldüğünde bu durum ne mirasçıları ne de çevresi tarafından biliniyorsa⁶⁴ (mirasbırakan gizlemişse), mirasçının yapacağı araştırmanın sonucunda durum ortaya çıksa bile borç ödemediğinden acizliğin açıkça belli olması unsurunun gerçekleşmediği kabul edilebilir. Hükmen ret karinesi, borca batık olduğu mirasçı-

⁶⁰ TUOR/PICENONI Art.566, N.10; OĞUZMAN, s.295; AYİTER/KILIÇOĞLU, s.244. (ŞENER, s.210); ÖZMEN, s.515.

⁶¹ ŞENER, s.210; ÖZMEN, s.515.

⁶² PIOTET, s.591; HELVACI, s.196.

⁶³ TUOR/PICENONI Art.566, N.10; AYİTER/KILIÇOĞLU, s.244; HOŞLAN, AD, s.583; ŞENER, s.210.

⁶⁴ Mirasbırakanın ölüm tarihinde borçlarını ödemekten aciz olup olmadığını bilmeyen mirasçının tedbirli hareket edip mirası reddetmesi veya defter tutulmasını isteyip bunun sonuçlarına göre hareket edebilmesi mümkündür. Defter tutulmasının şartları Medenî Kanununun 619. maddesinde düzenlenmiş olup, bu şartlar gerçekleşmeden mirasçı böyle bir talepte bulunamaz. Tereke defterinin tutulması sonucunda mirasçının mirasın reddi; mirasın kayıtsız ve şartsız kabulü; mirasın tutulan defter gereğince kabulü; mirasın resmen tasfiyesini talep hakları bulunmaktadır. Bu haklardan örneğin mirası tutulan defter uyarınca kabul eden mirasçı, tereke borçlarından ancak deftere geçirilmiş borçlarla, fakat yine sınırsız bir şekilde sorumlu olacaktır (TMK.m.628/III). Defter tutulması durumunda mirasçıya verilen mirasın resmen tasfiyesini talep hakkı, hükmen ret hâlinde kanunkoyucu tarafından mirasçıya doğrudan verilmiştir.

larca bilinen bir terekenin zaten onlarca reddedileceği varsayımına dayanmaktadır. Mirasbırakanın öldüğü anda mirasçılarda bu bilgi genellikle vardır; yoksa, daha sonra öğrenilmesi hükmen redde dayanılmasına imkân sağlamaz; mirasçılardan gerçek ret usulüne göre mirası reddetmeleri gerekir⁶⁵.

Mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödeyemez durumda bulunduğu resmen tespit edilmiş olması ise, mirasbırakan hayattayken aleyhine alınmış bir iflas kararı, mirasbırakan hayattayken aleyhine sürdürülmüş icra takibinin semeresiz kalması nedeniyle alacaklıların aciz vesikası almış olması ve borçlunun bu belgeye bağlanan borçları ödeyemeden ölmüş olması, mirasbırakanın konkordato süreci içerisinde bulunmuş olması gibi durumlarda söz konusudur. Bu örneklerde ilgililer (mirasçılar veya mirasbırakanın alacaklıları) onun içerisinde bulunduğu ekonomik durumu (pasiflerinin aktiflerinden fazla olduğunu) kolaylıkla tespit edebilecek bir durumdadır⁶⁶. Mirasbırakanın vesayet altında bir kişi olması durumunda, onun malvarlığı hakkında Medenî Kanununun 438. maddesinin üçüncü

⁶⁵ İsviçre Federal Mahkemesinin bir kararına göre, "...resmen tespit yoksa, yine de mirasçılar tarafından biliniyor olması gerekir. Mirasbırakanın borçlarını ödeyemez durumda olmasının mevcudiyeti yeterli değildir. Karine, esasen mirasçılardan borca batık terekenin kendi güçlerinin ötesinde olduğunu bildiklerinde, mirası reddetme yolunu benimseyecekleri düşüncesine dayanır. Bizzat kanunun metnine göre, bu bilginin ölüm anında mevcut olması gerekir... Eğer mirasbırakanın borçlarını ödemekten aciz olduğu daha sonra ortaya çıkarsa, mirasın geçmişe etkili olarak reddedildiği kabul edilemez; bu tarz bir tutum gerçekte mirasçılardan sorumluluğunun kendiliğinden sınırlanması; intikal hükümlerinin bu dolanma nedeni ile alt üst edilmesi ve alacaklılar için uzun süreli bir güvensizliğin yaratılması anlamına gelir." (HELVACI, s.196, dn.486).

⁶⁶ ESCHER Art.566, N.17; TUOR/PICENONI Art.566, N.10; GÖNENSAY, s.246; GÖNENSAY/BİRSEN, s.238; İMRE/ERMAN, s.337; AYİTER/KILIÇOĞLU, s.244; HOŞLAN, AD, s.582; KILIÇOĞLU, s.261; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.498; BECK, s.137; PIOTET, s.591; ŞENER, s.210; ÖZTAN, s.329; HELVACI, s.196; DURAL/ÖZ, s.405; ANTALYA, s.381; RÜZGARESEN, s.296; RÜZGARESEN/ERDEM, s.240; ÖZMEN, s.515; ÖZUĞUR, s.165. Borç senedinin varlığı veya icra takibi yapılmış olması tek başına yeterli olmayıp, aciz hâlinin saptanmış olması ve bunun yayılmış bulunması gerekir. 2.HD., 16.6.1972, 3280/3874 (İBD 1973, s.959).

fıkrası gereği tutulan resmî defter de, onun ölüm anında borç ödemeden aciz olduğunu resmen belirlemiş olabilir⁶⁷.

Doktrinde bir görüş⁶⁸, mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödemekten aciz olması önemli olduğundan, bu durumun mirasbırakanın sağlığında veya ölümünden sonra açıkça belirli hâle gelmesinin veya resmen tespit edilmiş olmasının önemli olmadığını, mirasbırakanın ölüm anında borç ödemekten aciz olduğunun açıkça belli olması veya resmen tespitinin, ölümünden önceki veya sonraki bir zaman diliminde gerçekleştirilmiş olabileceğini belirtmektedir; zaten genellikle, mirasbırakanın ölümünden sonra mirasçılardan terekenin nelerden ibaret olduğunu tespit ettirmek amacıyla dava açtıklarında mirasbırakanın borç ödemeden aciz içerisinde olduğu ortaya çıkmaktadır⁶⁹. Diğer görüş⁷⁰ ise, mirasbırakanın hak ehliye-

⁶⁷ GÖNENSAY, s.246; GÖNENSAY/BİRSEN, s.238; HOŞLAN, AD, s.582; HELVACI, s.196, dn.489.

⁶⁸ OĞUZMAN, s.295; HELVACI, s.194, dn.481; RÜZGARESEN/ERDEM, s.240. "Terekenin borca batık olduğunun ileri sürülebilmesi için, ölüm gününde bu durum ilam, aciz belgesi ve benzeri şekilde belge veya delillerle tevsik edilmiş olması zorunlu değildir. Sonradan yapılacak tespit ölüm gününe raci sonuçlar doğurur. Bu bakımdan incelemenin bu çerçevede yapılması ve madde hükmünü de bu yolda yorumlayıp uygulaması gereklidir." 2.HD., 1.4.1974, 2034/1987 (ÖZMEN, s.553-554).

⁶⁹ "Davacılar vekili, murisin terekesinin borca batık olduğunun tereke tespit davasında ortaya çıktığını, bu nedenle mirası reddettiklerini ileri sürerek mirasın reddine karar verilmesini talep etmiştir. Hükmi reddin sonuç doğurması için herhangi bir irade açıklaması gerekmemektedir; yeter ki mirasçı TMK'nun 610. maddesinin ikinci fıkrasında açıklanan davranışlarla mirası kabul etmiş sayılmasın. Terekenin tespiti için davacılar tarafından açılan dava, bu kapsamda olmayıp davacıların mirası örtülü olarak kabul ettikleri sonucunu doğurmaz. Terekenin borca batık olduğu anlaşıldığına göre davanın kabulü gerekir." HGK., 22.9.2010, 2-379/413 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); "Fihakika hükmü reddeden mütevellit dava ve ihtilaflar defter tutma ve tasfiye müddetleri geçtikten sonra ya icrada bir takip veya mahkemede bir dava üzerine tahaddüs etmekte ve mirasçılar terekenin borca müstağrak olduğunu ileri sürerek kendilerine mesuliyet terettüp etmeyeceğini iddia etmektedirler." YİBK., 23.12.1942, 24/29 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁷⁰ BİLGİN, Samim: "Borca Müstağrak Tereke", Ankara Barosu Dergisi 1953/6, s.499. Aynı görüş için bkz. HOŞLAN, AD, s.582; ŞENER, s.209; SEROZAN/ ENGİN, s.441; ÖZMEN, s.515. İsviçre Hukukunda da, miras-

tinin ölümüyle birlikte son bulunduğunu, ölümünden sonra borç altına girebilmesinin mümkün olmadığını, bu sebeple mirasbırakanın ancak ölüm tarihinde borç ödemedi aciz durumda bulunabileceğini; kanun metninde bunu belirtmenin abesle iştigal olduğu için, mirasbırakanın borç ödemedi aciz hâlinde olduğunun ölümü tarihinde açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olmasının⁷¹, maddenin İsviçre aslına uygun olarak bu şekilde anlaşılmasının gerektiğini

bırakanın borç ödemedi aczinin onun ölümü tarihinde açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olması aranmaktadır (ESCHER Art.566, N.15; TUOR/PICENONI Art.566, N.10; PIOTET, s.590).

⁷¹ Mirasbırakanın borç ödemedi aczinin resmen tespit edilmiş sayıldığı hâller olan mirasbırakan aleyhine alınmış iflas kararı, mirasbırakan aleyhine sürdürülmüş hacizlerin semeresiz kalması nedeniyle alacaklıların aciz vesikası almış olması veya mirasbırakanın konkordato süreci içerisinde bulunmuş olması, tek başına hükmen ret için yeterli değildir. Örneğin mirasbırakanın ölümünden çok kısa bir süre önce yukarıdaki herhangi bir şekilde bir tespit yapılmasına rağmen, eğer mirasbırakanın ölümünden hemen önce malvarlığına büyük bir değer girmişse (örneğin mirasbırakana miras kalmışsa), mirasbırakan ölüm tarihinde borçlarını ödeyecek miktarda aktife sahip olacağından, mirasbırakanın borçlarını ödemekten aczi şartı gerçekleşmediğinden hükmen reddin söz edilmesi de mümkün değildir; bu örnekte, mirasbırakanın ölüm tarihinde ödemedi aczini resmen tespit eden belge bulunmasına rağmen, mirasbırakan fiilen borç ödemedi aciz durumunda olmadığından hükmen ret de gerçekleşmez.

Görüldüğü gibi, bir kişinin sağlığında iflasına karar verilmesinin ya da konkordato teklifinin tasdik veya ilan edilmiş olması, daha sonraki bir tarihte (ölüm anında) hükmen reddin varlığının mutlak olarak kabulünü gerektirmez. Yargıtay'ın bir kararına konu olayda, mirasbırakanın öldüğü tarihte bir taşınmaza sahip olduğu, bir depodaki tütünlerin maliki olduğu anlaşılmıştır. Konkordatonun tasdiki sırasında da mirasbırakan adına kayıtlı olup üzerine tedbir konulan taşınmazların ölüm anında mevcut olup olmadığı araştırılmamış, mirasbırakanın ölüm anındaki miktarı da tespit edilmemiştir. 2.HD., 29.6.1983, 5107/5806 (HELVACI, s.196, dn.488).

Benzer şekilde, aciz belgesi de kesin delil oluşturmaz. Çünkü borçlunun haczedilmez sayılan fakat kendisinin borçlarını ödemek amacıyla kullanabileceği gelirleri, diğer malvarlığı aktifleri varken icra takibinde bunlara el atılamaması sebebiyle aciz belgesi çıkartılmış olabilir. Ayrıca, borçlu mal beyanında bulunmadığı veya mallarını eksik bildirdiği, alacaklı da borçlunun haczedilebilir malvarlığı değerlerini öğrenemediği için aciz belgesi alınmış olabilir (UMAR, s.324, dn.12).

savunmaktadır. Kanaatimizce de, maddenin metni sebebiyle, mirasbırakanın borç ödemededen acz hâlinde bulunduğu onun ölümü tarihinde açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olması gerekmektedir⁷². Bu bakımdan, mirasbırakanın ölümünden sonra tespit yapılabilirse de, mirasbırakanın borç ödemededen aciz içinde bulunduğu ölümünden önce açık olması gerekmektedir; resmen tespit durumunun ise, mirasbırakanın ölüm tarihinde gerçekleşmiş olması gerekir. Buna göre, mirasbırakanın mevcudunun borçlarından fazla olduğu düşünülerek resmî tasfiyeye başlanmasına rağmen, tasfiye sırasında borca batıklığın var olduğunun anlaşılması durumunda, mirasbırakanın ölüm tarihinde açıkça belli olmayan bir durumdan söz edileceği için hükmen reddin şartı gerçekleşmez⁷³. Ölüm tarihinde açıkça mevcut olan borca batıklık, örneğin mirasbırakanın hisse senetlerinin üç aylık kanunî ret süresinin içinde büyük değer kazanması sonucu ortadan kalkmışsa, mirasın hükmen reddine ilişkin kanunî karinenin de ortadan kalktığından söz edilemez⁷⁴.

⁷² Önceki Medenî Kanununun 545. maddesinde “Müteveffanın vefatı anında terekenin borca müstağrak olduğu şayi veya sabit olursa, miras reddedilmiş olur.” Şeklindeki hüküm yeni Medenî Kanununun 605. maddesinin ikinci fıkrasında “Ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemededen aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmiş ise, miras reddedilmiş sayılır.” şeklinde, aynı anlama gelecek biçimde ifade edilmiştir. Yukarıda ifade edilen doktrindeki görüş ise, İsviçre Medenî Kanununun 566. maddesinin ikinci fıkrasındaki “Ist die Zahlungsunfähigkeit des Erblassers im Zeitpunkt seines Todes amtlich festgestellt oder offenkundig, so wird die Ausschlagung vermutet.” (Mirasbırakanın aczi ölüm tarihinde resmen tespit edilmiş veya açıkça belli ise, miras reddedilmiş sayılır.) ifadesine dayanmaktadır. Hükümün bu şekilde anlaşılması, ölüm tarihinde mirasbırakanın aczinin açıkça belli olmadığı veya resmen tespit edilmiş olmadığı hâllerde, mirasın hükmen reddinin söz konusu olamayacağı, ancak gerçek ret yoluyla mirasbırakanın borçlarından sınırsız sorumluluğun ortadan kaldırılacağı sonucuna götürür.

⁷³ Karş. RÜZGARESEN/ERDEM, s.240.

⁷⁴ RÜZGARESEN (s.282), mirasbırakanın mevcudundaki böyle bir değişikliği mirasçılarının menfaati doğrultusunda yorumlamanın hakkaniyete uygun olacağını, üç aylık süre içinde mirasçılarının mirası açıkça reddetmemeleri durumunda bu sürenin dolmasıyla birlikte mirası kabul etmiş sayılacaklarını savunmaktadır. Aynı yazar (s.283), hükmen ret karinesinin, mirası ret süresi olan üç aylık süre içerisinde varlığını devam ettirdiğini, ölüm

Mirasbırakanın ölümünden bir süre önce borçlarını ödemekten aciz durumda olmasına rağmen, daha sonra işlerini düzeltmesi sebebiyle ölüm anında borçlarını ödeyebilecek duruma gelmişse, bu durum mirasçılarca veya çevresince bilinmiyor olsa bile miras hükmen reddedilmiş sayılmaz. Çünkü hükmen reddin şartlarından biri -borçlarını ödemekten aciz olma- burada eksiktir.

Mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödeyemez durumda olduğu, bazen yanlış olarak da biliniyor olabilir. Örneğin bir kişinin cimri olması veya ahlaksızlığı sebebiyle ya da borçlarını ödememek ve alacaklılarını zarara sokmak amacıyla kendini bu şekilde göstermiş olması mümkündür. Örneğin çevresinde dilenci olarak bilinen kişilerin, ölümlerinden sonra büyük bir servet sahibi olduklarının anlaşılması, günlük hayatta rastlanılan olaylardandır. Dolayısıyla, bu gibi durumlarda, hükmen reddin şartlarının oluşmadığı belirtilmelidir⁷⁵.

IV. HÜKMEN REDDİN TESPİTİ DAVASI VE MİRASÇIYA KARŞI AÇILAN TAKİPTE VEYA DAVADA İLERİ SÜRÜLMESİ

Medenî Kanunumuzun 605. maddesinin ikinci fıkrasındaki ret karinesinin şartları gerçekleştiğinde, mirasçıların karine olarak mirası

tarihinde borca batık olmamakla birlikte sonradan bu süre içerisinde terekedeki borçların mevcudu geçmesi durumunda hükmen ret karinesinin geçerli olduğunun kabul edilmesinin hakkaniyete uygun olacağını, borca batıklığın mirasçıların bazı hatalı ve zamansız müdahaleleri sonucu gerçekleşmiş olması durumunda bu karinenin geçerliliğini yitireceğini, mirasçılarının bu müdahaleleri mirası sahiplenme saikiyle yapmaları durumunda da hükmen ret karinesinin ortadan kalkacağını savunmaktadır. Kanaatimizce, mirasbırakanın ölüm tarihi dikkate alındığında hükmen ret gerçekleşmişse, daha sonradan bunun ortadan kalktığını kabul etmek mümkün değildir. Terekenin iflas usulüne uygun şekilde tasfiye edilmesi sonucu artan bir değer varsa, mirası reddetmemişler gibi bu hak sahiplerine verilir (TMK. m.612/II). Mirasbırakanın ölüm tarihinde tereke borca batık olmamakla birlikte, daha sonra bu duruma gelmişse, ret süresi içerisinde olması şartıyla mirasçılarının gerçek ret usulüne göre mirası reddetmesi gerekir; ret süresi geçmişse, mirasçılar sonucuna katlanır.

⁷⁵ İMRE/ERMAN, s.337; HOŞLAN, AD, s.583.

reddettikleri sonucuna varılır; bu sonuç, kendiliğinden ortaya çıkar. Bu sebeple, ret karinesinin uygulanabilmesi için mirasçılardan (gerçek reddin aksine), mirasbırakanın yerleşimyeri sulh hukuk mahkemesine başvurarak ret beyanında bulunmaları gerekli değildir. Fakat, mirasçılardan birinin hükmen reddin tespiti için dava yoluna başvurmaya da bir engel bulunmamaktadır⁷⁶. Bir mirasçının bu yönde bir

⁷⁶ Doktrinde **HOŞLAN** (YD, s.323, dn.25), hükmen reddin itiraz şeklinde ileri sürülebileceğini belirttiikten sonra, mirasçılara karşı açılacak bir davada itiraz olarak ileri sürülebilme imkanı varken, tek başına ayrı bir dava konusu yapılabilmesinin gereksiz olduğunu ve usul ekonomisine aykırı olup, hukukî yarar bulunmadığını ileri sürmektedir. Yazara göre hükmen reddin, gerçek ret gibi bir dava şeklinde ileri sürülerek tescil ettirilebilmesi mümkün olmadığından ve açılmış bir davada veya icra takibinde ancak itiraz olarak ileri sürülebileceğinden, Medenî Kanununun 617. maddesinin uygulanarak, mirasçının alacaklılarının mirasın reddini iptal ettirebilmeleri hakkı bulunmamaktadır.

Doktrinde ve Yargıtay kararlarında hâkim görüş, mirasbırakanın alacaklılarına karşı mirasçılardan hasımlı bir tespit davası açabilecekleri yönündedir. Mirasçının böyle bir tespit davası açmasında menfaati olduğu kabul edilmelidir; çünkü mirasçı ilerde kendisine karşı dava açılmasını veya takip yapılmasını beklemeden, bu tespit davasında alacağı kararı ilerde kesin delil olarak kullanabilir. Mirasçı açtığı tespit davasında hileli yollarla, ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedi aciz hâlinde olduğu hakkında karar almış veya bir mirasçının böyle bir ilam almasını sağlamış ya da açılacak bir davada hükmen reddin şartlarını temin etmiş ise, reddin iptalinden söz etmek yerine, yargılamanın yenilenmesi (HMK.m.374 vd.) sebebiyle kesin hükmün etkisini ortadan kaldırmaktan söz edilmesi daha isabetlidir. Bu itibarla, kanaatimizce de Medenî Kanununun 617. maddesinin hükmen ret hâlinde uygulanabilmesi -farklı bir gerekçeyle- mümkün değildir.

Medenî Kanununun 617. maddesinin uygulanabilmesi için, malvarlığı borcuna yetmeyen mirasçının, alacaklılarına zarar vermek amacıyla mirası reddetmesi söz konusu olmalıdır. Hükmen redde ise böyle bir kötüniyet bulunmamakta, ret kanun gereği kendiliğinden meydana gelmektedir. Ayrıca alacaklıların korunmasından söz edilebilmesi için, mirasçının reddettiği mirasın, alacaklıların alacağını karşılayabilecek bir değer taşıması gerekir. Hükmen redde ise, zaten mirasbırakanın borçlarını karşılamadığı için kanun gereği reddedilmiş sayılan terekenin, mirasçının alacaklılarını tatmin edebilmesi mümkün değildir. Bu sebeple, mirası hükmen reddetmiş sayılan mirasçının alacaklılarının Medenî Kanununun 617. madde-

tespit davası açmasında menfaati vardır; çünkü davacı mirasçı, bu tespit davasında alacağı kararı ileride aleyhine açılacak dava veya cebri icra takiplerinde kesin delil⁷⁷ olarak ileri sürme imkânına sahiptir.

Böyle bir tespit davası, -mirasçılar örtülü olarak mirası kabul etmiş duruma düşmüş olmadıkça- herhangi bir süreye tâbi olmaksızın açılabilir⁷⁸; fakat hakkın kötüye kullanılması niteliğindeki

sine göre iptal talebinde bulunabilmeleri mümkün değildir. Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi, mirası hükmen reddetmiş sayılan mirasçının alacaklıları, hükmen reddin şartlarının oluşmaması veya mirasçının hileli yollarla mirasın hükmen reddini sağlamış olması sebeplerine dayanarak hükmen reddin iptalini talep edebilirler. Söz konusu iptal hakkına, mirasçının alacaklıları gibi tereke alacaklılarının da başvurabilmesi mümkündür.

⁷⁷ **ANTALYA** (s.381-382) hükmen (karinesel) ret davasında alınan hasımsız bu tespit kararının alacaklıyı bağlamadığı görüşündedir. Yargıtay'a göre de "Mirasın hükmen reddedildiğine dair hasımsız olarak görülen davada yapılan tespit alacaklıları bağlamaz." 2.HD., 10.10.1996, 8996/9996 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Fakat Yargıtay'ın kökleşmiş içtihatları gereği bu davanın alacaklılara karşı hasımlı olarak açılması gerektiğinden, onlara karşı kesin hüküm etkisine sahip olduğu kabul edilmelidir.

Hasımsız açılan davalarda, davanın reddedilmeyerek husumetin alacaklılara yöneltilmesi ve işin esasının incelenmesi gerektiğine ilişkin 2.HD., 18.7.2006, 4726/ 11238 (**GENÇCAN**, Ömer Uğur: Miras Hukuku, Ankara 2008, s.583); Dava sırasında alacağın temlik edilmesi durumunda, husumetin temlik alana yöneltilmesi gerektiğine ilişkin 2.HD., 25.1.2007, 10561/ 423 (**GENÇCAN**, s.583).

⁷⁸ **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s.621; **HELVACI**, s.197; **ÖZTAN**, s.329; **DURAL/ÖZ**, s.406; **SEROZAN/ENGİN**, s.442; **ANTALYA**, s.381, 382; **ÜLKÜ**, s.33. "Olayları açıklamak taraflara, hukukî nitelendirme hâkime aittir (H.U.M.K.m.76). Davacı, dava dilekçesinde mirasbırakan babasının 22.3.2009 günü öldüğünü, öldüğü zaman pek çok borç yükü altında olup hakkında icra takipleri bulunduğunu, ödeme imkanı olmadığını, terekesinin borca batık olduğunu ileri sürdüğüne göre, istek; mirasın kayıtsız şartsız reddine ilişkin olmayıp, mirasbırakanın ölüm tarihinde ödemedi aczinin tespiti/bu sebeple mirasın hükmen reddine (T.M.K. m.605/2) ilişkindir. Bu davanın açılması için kanunda bir süre öngörülmemiş olup her zaman açılması mümkündür. Terekenin borca batık olduğunun tesbiti davalarında dava alacaklılara karşı açılır." 2.HD., 24.3.2011, 3472/5234 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 10.5.2011, 2010/17735, 2011/8008 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 14.3.2011, 2010/15095,

davranışlar (örneğin, yıllar geçtikten, özellikle bütün icra takipleri kesinleştikten sonra mirasbırakanın borca batıklığının ileri sürülmesi) hukuk düzeni tarafından korunmaz⁷⁹. Ayrıca, Medenî Kanununun 619. maddesi uyarınca defter tutulması istenmişse, hükmen reddin tespiti artık talep edilemez; çünkü defter tutma isteği üzerine Sulh Hukuk hâkimi terekenin defterini tutup ret veya kabul hakkında beyanda bulunmak için mirasçıları çağıracağından, isteyen mirasçı ret beyanında bulunabilir; bu yüzden, bu durumda hükmen reddin yararı ve anlamı ortadan kalkmıştır⁸⁰. Terekenin tasfiyesinin talep edilmesi durumunda da hükmen reddin tespiti söz konusu olmaz. Çünkü bu durumda da, mirasçının malvarlığı ile mirasbırakanın terekesi birbirinden ayrılmış olur. Mirasçı artık kendi malvarlığıyla terekenin borçlarından sorumlu olmadığından, hükmen reddin amacı da bu şekilde gerçekleşmiş olur⁸¹.

Mirasın hükmen reddedilmiş olduğunu tespit eden karar (mirası açık ya da örtülü kabul eden mirasçılar dışında) bütün mirasçılar bakımından etkilidir⁸².

2011/4530 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 2.6.2010, 6556/10855 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 1.6.2010, 2009/14775, 2010/10655 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 15.6.2009, 2008/5661, 2009/11559 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 16.3.2009, 2007/20154, 2009/4738 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 16.3.2009, 2007/19987, 2009/4594 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); "Türk Medenî Kanununun 605/2. maddesi uyarınca mirasın hükmen reddi davalarının alacaklılara karşı açılması gerektiği hâlde bir kısım davacılar tarafından ...hasımsız olarak açılan ve ...davanın kabulüyle sonuçlanan mirasın reddi kararının geçerli olmadığı..." 21.HD., 11.3.2010, 2009/4020, 2010/2656 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); "Türk Medenî Kanunu'nun 605/2. maddesine dayalı mirasın hükmen reddine dair davalar tespit davası niteliğinde olup..." 2.HD., 29.9.2010, 12672/ 15608 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); "Türk Medenî Kanunu'nun 610/2. maddesinde yazılı hâller bulunmadıkça, başka bir ifade ile mirasçılar zimnen mirası kabul etmiş duruma düşmüş olmadıkça her zaman murisin ödemedi aczinin tespitini isteyebilirler." 2.HD., 7.11.2007, 14769/15193 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁷⁹ ŞENER, s.211; ÖZMEN, s.515.

⁸⁰ ŞENER, s.211; ÖZMEN, s.516.

⁸¹ ŞENER, s.211-212; ÖZMEN, s.516.

⁸² OĞUZMAN, s.296; HOŞLAN, AD, s.584; ŞENER, s.211; DURAL/ÖZ, s.406; HELVACI, s.197, dn.494; ANTALYA, s.382; ÜLKÜ, s.33; ÖZMEN,

Mahkeme hükmen reddin şartlarının gerçekleştiği kanaatine vardığında mirasbırakanın ölüm tarihinde terekesinin borca batık olduğunun tespitiyle yetinmeli, ayrıca davacıların davalıya borçlu olmadığına tespitine de karar vermemelidir⁸³.

Daha önceden mirasbırakanın borç ödemediği aciz durumda olduğunu iddia ederek dava açan mirasçılar bu davadan feragat etmişlerse, daha sonra bu konuda yeniden dava açamazlar⁸⁴.

Mirasçılar hükmen reddi, mirasbırakanın borcu için aleyhlerine açılan bir davada itiraz şeklinde bir savunma olarak ileri sürme imkânına da sahiptir⁸⁵. Bu durumda, hükmen reddin şartlarının

s.515. "Dava, murisin haksız fiili sebebiyle uğranılan zararın mirasçılara ödettilmesi talebine ilişkindir. Hükmi temyiz eden davalıların miras bırakanının terekesinin borca batık olduğu, diğer mirasçılarının açmış oldukları dava sonucu verilmiş olan mirasın reddi kararı ile belirlenmiş durumdadır. Bir kısım mirasçılarının mirasın reddi hükümlerinden faydalanması karşısında aynı murisin diğer mirasçılarının bundan ayrı tutulması hakkaniyete uygun düşmez." 4.HD., 24.1.2005, 2004/6782, 2005/155 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); "Diğer iki mirasçı tarafından daha evvel terekenin müstağraki düyun olduğu mevzuunda ilam alındığı anlaşılmalta ise de, bu husus davacının şahsi adına aynı mevzuda yeni bir dava açmasına engel değildir. Taraflar başkadır. Davacının durumuna göre de yeniden tetkikat yapılması icabettiğine göre evvelki kararın davacıya sirayeti hususu bahis konusu edilemez." 2.HD., 15.10.1962, 5495/5260 (ÖZMEN, s.577-578).

⁸³ 2.HD., 17.7.2006, 4704/11118 (GENÇCAN, s.576).

⁸⁴ 2.HD., 8.11.1999, 9599/11908 (ÖZÜĞÜR, s.174).

⁸⁵ Hükmen redde bu şekilde dayanılmasının medenî hukuk yönünden bir def'i değil, itiraz olduğu kabul edilmektedir; bunun sonucu olarak da her zaman ileri sürülebileceği gibi, davalı tarafça ileri sürülmemiş olsa bile - dosyadan anlaşılması şartıyla- hâkim tarafından resen dikkate alınır (KOCAYUSUF PAŞAOĞLU, s.621; İMRE/ERMAN, s.338; ÖZTAN, s.329; HELVACI, s.198, dn.500; OĞUZMAN, s.295; DURAL/ÖZ, s.406; SEROZAN/ENGİN, s.442; ANTALYA, s.382). Karşı görüş olarak, hükmen reddin doğan dava ve ihtilafların çoğu kere yıllarca sonra ya bir icra takibi veya mirasbırakanın borcundan dolayı mirasçı aleyhine açılan bir alacak davasında ortaya çıktığı, bu durumlarda davalının mirasbırakanın borca batık olduğu def'ini ileri sürerek sorumluluktan kurtulabileceği doktrinde ifade edilmiştir (AYİTER/KILIÇOĞLU, s.244). İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ da (s.497) def'i görüşünü savunmaktadır. Ayrıca bkz. HGK., 16.4.2008, 4-

gerçekleşip gerçekleşmediği, aynı mahkemece değerlendirilir⁸⁶. Çünkü Hukuk Muhakemeleri Kanununda bu tür uyuşmazlıkların mutlaka sulh mahkemesinde görüleceği yönünde bir açıklık bulunmamaktadır⁸⁷.

Mirasçılar hükmen reddi, mirasbırakanın borcu için kendilerine karşı başlatılan icra takibinde de itiraz olarak ileri sürülebilirler. İcra İflas Kanununun 68. maddesinin dördüncü fıkrasının birinci cümlesindeki “*Borçlu murisine ait bir alacak için takibedilmekte olup da, terekenin borca batık olduğunu ileri sürerse bu hususta ilam getirmesi için kendisine münasip bir mühlet verilir.*” hükmü gereği, hükmen ret itirazının icra mahkemesi tarafından incelenmesi mümkün olmadığından, mirasçılar bu konuda bir tespit davası açmak zorundadır⁸⁸.

Böyle bir tespit davasında yetkili mahkeme, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 6. maddesinin birinci fıkrası gereği davalının (takip alacaklısının), davanın açıldığı tarihteki yerleşimyeri mahke-

332/336 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); HGK., 14.3.2001, 2-220/240 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 11.HD., 18.6.2001, 3281/5587 (KAÇAK, s.311-312).

Doktrinde *HOŞLAN* (YD, s.323, dn.25), hükmen reddin itiraz şeklinde ileri sürülebileceğinin gerekçelerini şöyle açıklamaktadır: Medenî Kanunun 605. maddesinin ikinci fıkrasında “...*miras reddedilmiş sayılır.*” denilerek, bu durumun kendiliğinden oluşacağı belirtilmiştir. Ayrıca, Medenî Kanunun 609. maddesine göre süresi içerisinde Sulh Hukuk Mahkemesine yapılan ret, gerekçesi ne olursa olsun sonuçta gerçek ret sayılmaktadır. Bunun dışında, hükmen ret, niteliği gereği süreye bağlanamaz; bu yüzden herhangi bir tarihte açılacak davada itiraz olarak ileri sürülebilir.

⁸⁶ “*Terekenin borca batık olduğunun tespiti ayrı bir dava açılarak istenebileceği gibi açılmış bir davada savunma olarak da ileri sürülebilir. Açılmış bir davada ileri sürülen bu savunmanın HUMK’un 222 ve izleyen maddeleri gereğince hadiseler biçiminde incelenip karara bağlanması gerekir. Şu durumda davalıların, terekenin borca batık olduğuna ilişkin olarak gösterdikleri tüm kanıtlar toplanıp savunma doğrultusunda değerlendirilerek varılacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekir.*” 4.HD., 7.7.2011, 8398/8121 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 4.HD., 25.5.2009, 2008/7583, 2009/7060 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁸⁷ OĞUZMAN, s.295-296; HELVACI, s.198.

⁸⁸ HELVACI, s.198-199.

mesidir⁸⁹. Görevli mahkeme ise, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 2. maddesindeki genel kural gereği asliye hukuk mahkemeleridir⁹⁰.

Gerek mirasçılar tarafından açılan tespit davasında, gerekse mirasçılar aleyhine mirasbırakanın borcu nedeniyle açılan bir alacak davasında, mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödemekten aciz durumda olup olmadığı ve bu aciz hâlinin açıkça belli olup olmadığı yemin dâhil her türlü delille ispatlanabilir⁹¹. İspat yükü, Medenî Kanunun 6. maddesi gereği bu olguların varlığını iddia edene

⁸⁹ Bu konudaki Yargıtay kararları için bkz. GENÇCAN, s.579-580.

⁹⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanununun yürürlüğe girmesinden önce, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre görevli mahkemenin tespitinde, tereke alacaklılarının alacak miktarı esas alınmaktaydı. Bu konuda bkz. 2.HD., 24.3.2011, 3472/ 5234 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 10.5.2011, 2010/17735, 2011/8008 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 14.3.2011, 2010/15095, 2011/4530 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 21.2.2011, 1647/2862 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 2.6.2010, 6556/10855 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 1.6.2010, 2009/14775, 2010/10655 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 8.6.2009, 1570/10923 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 22.4.2009, 2008/ 19596, 2009/7796 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 2.HD., 8.4.2009, 2008/18732, 2009/6628 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁹¹ OĞUZMAN, s.295, dn.136; AYİTER/KILIÇOĞLU, s.245; HOŞLAN, AD, s.584; ŞENER, s.210; ÖZUGUR, s.165. "Borca batıklık her çeşit delille ispatlanır. Davalı, miras bırakanın ölümünden sonra davacıların, miras bırakana ait evde oturmaya devam ettiklerini, tarlalarını kullandıklarını ileri sürdüğüne göre, taraflardan tesahüple (terekeyi sahiplenmeyle) ilgili delillerinin sorulması, mirasçılardan mirası kabul anlamına gelen davranışlarının bulunup bulunmadığının tespiti, miras bırakanın taşınır ve taşınmaz mallarının ölüm günündeki değerlerinin, başka bir ifade ile ölüm günü itibarıyla terekenin aktifinin belirlenmesi ve borç miktarına göre ölüm tarihi itibarıyla borçlarını karşılamaya yeter miktarda olup olmadığının objektif olarak tespiti ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken, eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır." 2.HD., 12.5.2009, 6082/9439 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

Mirasbırakanın ölüm anında terekenin borcunu ödemekten aciz olduğu açıkça anlaşılıyorsa, bunun ayrıca resmen tespit edilmiş olması da gerekmez (İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, s.498).

düşer⁹². Bu bağlamda mirasçılar borca batıklığın varlığını; ilgili kişiler de (örneğin mirasbırakanın alacaklıları da) mirasbırakanın borca batık olmadığını, mirasçılarının mirası açık veya örtülü olarak kabul ettiklerini (hükmen ret karinesinin düştüğünü) ispatlamaya çalışacaklardır.

V. HÜKMEN REDDİN SONUÇLARI

Gerçek redde olduğu gibi, mirası hükmen reddetmiş sayılan mirasçının da mirasta herhangi bir hak iddia edebilmesi mümkün değildir; buna karşılık, mirasbırakanın borçlarından da sorumlu tutulamaz.

Mirasın hükmen reddinde, en yakın yasal mirasçılarının tümü tarafından mirasın reddedilmiş olmasına benzer bir durum ortaya çıkacağından, -mirasçılardan herhangi biri mirası kabul etmediği sürece- mirasın İcra ve İflas Kanununun 180. maddesi doğrultusunda iflas hükümlerine göre resmen tasfiye edilmesi gerekir⁹³; tasfiye işlemleri, söz konusu hükmün yaptığı atf gereğince İcra ve İflas Kanununun 208-256 maddelerine uygun olarak yürütülür⁹⁴. Mirasbı-

⁹² “Medenî Kanun 545/2’ye göre, mirasbırakanın ölümü anında terekesi borca batık ise miras bu konuda bir irade açıklamasına gerek kalmadan reddedilmiş olur. Ancak bunun için terekenin borca batık olduğunun usulüne uygun yetkili ve görevli mahkemede (23/12/1942 tarihli 24/29 sayılı içtihadı birleştirme kararı) alacaklılara karşı açılacak dava sonunda sabit olması zorunludur. İspat külfeti mirası hükmen reddettiğini iddia eden mirasçıya aittir. (MK.6).” 2.HD., 10.10.1996, 8996/9996 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁹³ **ESCHER** Art.566, N.17; **TUOR/PICENONI** Art.566, N.13; **KOCAYUSUF PAŞAOĞLU**, s.622; **İMRE/ERMAN**, s.339; **HOŞLAN**, AD, s.583; **BECK**, s.137-138; **ŞENER**, s.212; **HELVACI**, s.200; **SEROZAN/ENGİN**, s.443; **ANTALYA**, s.382. Eğer ölüm tarihinde mirasbırakanın ödemedi aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmiş olmasına rağmen böyle bir terekeyi mirasçılardan biri kabul ederse, sadece diğer mirasçılar için ret söz konusu olur ve resmî tasfiye gerekmez (**OĞUZMAN**, s.297, dn.147). Resmî tasfiyenin talep edildiği hâllerde, hükmen ret karinesinin düştüğü de belirtilmelidir (**İMRE/ERMAN**, s.339).

⁹⁴ Terekenin iflas hükümlerine göre tasfiye edilmesi bir iflas sebebi olmadığından, müflis sıfatına ilişkin hükümler mirasbırakan hakkında uygulanmaz (**RÜZGARESEN/ERDEM**, s.232).

rakanın ölüm tarihinde terekenin açık bir şekilde borca batık olması durumunda, mirasçılardan çok alacaklıların menfaati ön planda olduğundan, alacaklıların menfaatinin korunmasına imkân sağlayan en uygun yol olan terekenin iflas hükümlerine göre tasfiye edilmesi öngörülmüştür⁹⁵. Mevcudun yeterli olmaması sebebiyle alacaklıların eşitlik ilkesine uygun olarak en adil şekilde tatmin olmasını sağlayan yol, iflas usulüdür⁹⁶.

Medenî Kanunumuzun 612. maddesinin birinci fıkrasına göre, *“En yakın yasal mirasçılardan tamamı tarafından reddolunan miras, sulh mahkemesince iflas hükümlerine göre tasfiye edilir.”* Bu hüküm gereği, mirasın hükmen reddi hâlinde de terekenin iflas hükümlerine göre tasfiyesi, mirasbırakanın yerleşimyeri sulh hukuk mahkemesi tarafından gerçekleştirilir⁹⁷. Sulh mahkemesi hâkimi, terekenin iflas hükümlerine göre tasfiyesini bizzat veya görevlendireceği bir ya da birkaç tasfiye memuru aracılığıyla gerçekleştirir. Tasfiye memuru, bu görevi kabul etmek zorunda değildir. Göreviyle ilgili işlerini, sulh mahkemesinin gözetimi ve denetimi altında yürütür. Yapılan veya tasarla-

⁹⁵ RÜZGARESEN/ERDEM, s.241. Doktrinde, Medenî Kanununun 605. maddesinin ikinci fıkrasındaki *“mirasbırakanın ödemediği aczi açıkça belli”* ifadesinin mirasın hükmen reddi için yeterli bir sebep olmakla birlikte, terekenin iflas hükümlerine göre tasfiye edilebilmesi için yeterli olmadığı, bu durumun kesin (resmî) olarak tespit edilmesinin gerektiği; terekenin iflas usulüne göre tasfiye edilmesine karar verecek olan mahkemenin, bilgi ve belgelere dayanmaksızın, dış görüşten hareket edip *“açıkça belli”* ölçütünü esas alarak karar vermesinin hukuka aykırılık oluşturduğu; terekenin hesaplanmasında mahkemenin, mirasçılardan beyanlarıyla bağlı olmayıp gerektiğinde keşif ve bilirkişi incelemesiyle terekenin miktarını belirleme yoluna gidebileceği ifade edilmiştir (RÜZGAR-ESEN/ERDEM, s.241).

⁹⁶ RÜZGARESEN, s.284.

⁹⁷ Resmî deftere göre terekenin mevcudunun borçlarını ödemeye yetmediği anlaşılır veya başlangıçta mevcudun borcu karşılayacağı düşüncesiyle olağan usulle tasfiyeye başlanmasına rağmen sonradan mevcudun borçları ödemeye yetmediği sonucuna varılırsa, sulh hâkimi durumu derhal alacaklılara bildirir; bu durumda iflas usulüyle tasfiyeye karar vererek, bu tasfiyeyi yapmak üzere bir veya birkaç memur atar (RÜZGARESEN/ERDEM, s.241); RÜZGARESEN, s.298-299.

nan işlemler sebebiyle ilgililer, işlemin öğrenilmesinden itibaren 7 gün içinde sulh mahkemesine şikâyette bulunabilir (TMK. m.634/IV).

Bir mirasçı tasfiye kapanmadan önce (resmî tasfiye tamamlanana kadar) mirası kabul edip, borçların ödeneceğine ilişkin teminat göstererek tasfiye sürecini sona erdirebilir (İİK.m.183). Bu durumda sulh hukuk mahkemesi tasfiyeyi durdurur. Bu durdurma İcra ve İflas Kanununun 182. maddesindeki iflasın kaldırılması kararı gibi hüküm doğurur ve sulh hukuk mahkemesi terekeyi, sadece sonradan mirası kabul eden bu mirasçı veya mirasçılara teslim eder⁹⁸.

Tasfiye sürecinde önce masa alacakları (terekenin iflas hükümlerine göre tasfiyesi için sulh mahkemesince yapılan masraflar) tam olarak ödenir (İİK.m.248). Daha sonra mirasbırakanın alacaklılarına, alacakları oranında (tereke mevcudunun tereke borçlarına nispet edilmesi sonucunda elde edilecek kesire göre garameten) ödeme yapılır. Tereke aktifi pasifleri karşılamadığından, belirli mal vasiyetinde bulunan kişilere bu vasiyetlerin ifası söz konusu olmaz (TMK.m.603/I). Medenî Kanunumuzun 612. maddesinin ikinci fıkrasında "*Tasfiye sonunda arta kalan değerler, mirası reddetmemişler gibi hak sahiplerine verilir.*" denilmesine rağmen, mirasbırakanın ölüm tarihinde borçlarını ödemekten aciz olduğu (pasiflerinin aktiflerinden fazla olduğu) bir durumda, tasfiye sonucunda arta kalan bir değerden ve bunun mirası reddetmemişler gibi hak sahiplerine verilmesinden söz edilebilmesi de mümkün değildir.

Medenî Kanunumuzun 618. maddesinde ret hâlinde mirasçılarının sorumluluğu konusu düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, "*Ödemeden aciz bir mirasbırakanın mirasını reddeden mirasçılar, onun alacaklılarına karşı, ölümünden önceki beş yıl içinde ondan almış oldukları ve mirasın paylaşılmasında geri vermekle yükümlü olacakları değer ölçüsünde sorumlu olurlar. -Olağan eğitim ve öğrenim giderleriyle adet üzere verilen çeyiz, bu sorumluluğun dışındadır. -İyiniyetli mirasçılar, ancak geri verme zamanındaki zenginleşmeleri ölçüsünde sorumlu olurlar.*" Görüldüğü gibi söz konusu hükümde mirasçılarının sorumluluğu sadece gerçek redle

⁹⁸ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.607; ANTALYA, s.379.

sınırlı olarak düzenlenmediğinden, mirasın hükmen reddinde de bu maddenin uygulanabilmesi gerekir⁹⁹.

VI. SİSTEM ÖNERİSİ VE SONUÇ

Mirasın hükmen reddi, İsviçre Medenî Kanununun 566. maddesinin ikinci fıkrasından tercüme edilerek 743 sayılı Medenî Kanunumuzun 545. maddesinin ikinci cümlesine giren, daha sonra da 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 605. maddesinin ikinci fıkrasında metni yeniden düzenlenen bir kurumdur. Uygulaması oldukça fazla olmasına rağmen, temel mantığındaki belirsizlikler sebebiyle, çalışmamızda açıklandığı gibi çok farklı şekillerde uygulanmakta ve yorumlanmaktadır.

Kanaatimizce, hükmen ret kurumunun mantığının ve işleyişinin aşağıdaki şekilde belirlenerek yeni bir sistem oluşturulması gerekir: Medenî Kanunun 605. maddesinin ikinci fıkrası "*Ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedi aczi durumunda, miras reddedilmiş sayılır; acz durumu resmen tespit edilmiş olabileceği gibi, başka şekilde de ispatlanabilir.*" biçiminde ifade edilmeli, mirasbırakanın ölümü anında borçlarını ödeyemeyecek durumda bulunmasının "*açıkça belli*" veya "*resmen tespit edilmiş*" olması hükmen reddin bir şartı olarak aranmayarak, hükmen reddin kapsamı genişletilmelidir. Görüşümüze göre, hükmen reddin tek şartı olmalıdır: Mirasbırakanın ölüm anında borçlarını ödemekten aciz olması. Bu şart gerçekleştiğinde hükmen ret kendiliğinden ortaya çıkar. Bu acizlik durumu, resmen tespit edilmiş olabileceği gibi, mirasbırakanın ölümünden sonra herhangi bir şekilde de ispatlanabilir. Hükmen reddin mantığı, mirasçının, kendisine fayda sağlamayan veya zararlı olacak bir mirası kabul etmeyeceği düşüncesine dayanır; böyle bir miras, mirasçı bu durumu bilse de bilmeseydi de reddedilmiş sayılmıdır. Mirasçı biliyorsa, onu gerçek ret külfetinden kurtarmak için bu karine devreye sokulmalıdır; henüz bilmiyorsa, bilseydi zaten reddedeceği varsayımından hareket edilmelidir. Mirasbırakanın borçlarını

⁹⁹ RÜZGARESEN/ERDEM, s.246; GENÇCAN, s.575; 2.HD., 27.3.1975, 1027/2645 (ÖZMEN, s.584-585).

ödeyemeyecek durumda olduğunun zannedilmesi nasıl hükmen reddin uygulanabilmesini sağlamıyorsa, mirasbırakanın borçlarını ödeyebilecek durumda olduğunun zannedilmesi de (mirasbırakanın borç ödemededen aciz durumda olduğunun bilinmemesi de) hükmen reddin uygulanmaması sonucunu doğurmamalıdır; burada önemli olan tek şart, objektif olarak mirasbırakanın borçlarını ödeyemeyecek durumda olmasıdır.

Mirasın hükmen reddinde mirasçının menfaatinin dikkate alınması gerektiğinden, alacaklıların menfaatine olacak şekilde şartların ağırlaştırılmaması gerekir. Örneğin mirasbırakanın borç ödemededen aczi mevcut olmasına rağmen ölümü tarihinde bu durum resmen tespit edilmemişse veya açıkça belli değilse, hükmen ret şartları gerçekleşmemiş sayılacağından mirasçının gerçek ret beyanında bulunması aranacak; böyle bir beyanda bulunmaması durumunda ise, bu mirası kabul etmiş sayılacaktır. Böyle bir durumda alacaklıların korunması için herhangi bir sebep bulunmamaktadır; onlar mirasbırakanla yaptıkları hukukî işlemler veya mirasbırakanın fiilleri sebebiyle ondan alacaklı olduklarına göre, onun ölümü ve hükmen reddin şartlarının gerçekleşmesi durumunda, yine ancak mirasbırakanın malvarlığından alacaklarını almalı, alamadıkları oranda da bu sonuca razı olmalıdırlar. Gerçekten de, borç doğuran işlemlerin nisbiliği gereği sadece işlem tarafları borç altına giriyorsa ve hayat-tayken sadece borçludan edimini yerine getirmesi istenebiliyorsa, Medenî Kanununun 605. maddesinin ikinci fıkrasındaki karineyi göz önünde tutan alacaklının, borçlunun borcunu karşılayacak malvarlığı bulunmadan ölmesi durumunda sadece onun terekesine başvurabileceğini göz önünde bulundurması (bu riski göze alması) gerekmektedir. Alacaklının alacağını nasıl olsa borçludan veya ölümü durumunda mirası reddetmeyen mirasçılardan alacağına güvenerek işlem yaptığı varsayımında da, mirasbırakanın ölüm tarihinde borç ödemededen aciz durumda olduğunun açıkça belli olduğunu bilmesinin herhangi bir etkisi bulunmamaktadır; yani alacaklının, mirasbırakanın bu durumunu bilmesi, onunla işlem yapmasında bir etki yaratmadığından, hükmen redde de alacaklının bu durumu bilmesinin esas alınması anlamsızdır; alacaklı mirasbırakanın borç ödemededen aciz içinde olduğunu bilmesede de, hükmen ret uygulanmalıdır.

Kendisine miras kaldığını öğrenmesine rağmen, mirasbırakanın borçlarını ödemekten aciz olduğunu bilmeyen, mirası açıkça reddetmediği gibi açık veya örtülü bir kabul iradesiyle de mirası kabul etmemiş bir mirasçı, mirası hükmen reddetmiş sayılmalıdır. Sırf mirasbırakanın borçlarını ödemekten aciz olduğunu ne kendisinin ne de mirasbırakanın çevresinin (örneğin alacaklılarının) bilmemesi yüzünden, tedbirli bir mirasçı gibi de hareket etmediği için mirası reddetmemesi yüzünden, borca batık durumdaki bir terekeyi kabul etme ve dolayısıyla da mirasbırakanın borçlarından sınırsız olarak sorumlu olma durumuyla karşı karşıya bırakılmamalıdır.

Mirasbırakanın ölüm tarihinde borçlarını ödemekten aciz olup olmadığını bilmeyen mirasçının tedbirli hareket edip mirası reddetmemesi veya defter tutulmasını isteyip bunun sonuçlarına göre hareket edebilmesi imkânları, mirasın hükmen reddine alternatif seçenekler olarak kabul edilemez. Çünkü mirasın gerçek reddi, aktif olarak hareket edip belirli bir sürede sulh hukuk mahkemesine yapılacak açık bir irade beyanını gerektirmektedir. Defter tutulmasının şartları Medenî Kanununun 619. maddesinde düzenlenmiş olup, bu şartlar gerçekleşmeden mirasçının bu talebinin kabul edilebilmesi zaten mümkün değildir. Mirasın hükmen reddi ise, kendiliğinden, mirasçının herhangi bir girişimde bulunmasına gerek olmadan doğmaktadır ve mirasçıyı sınırsız sorumlu olmaktan mutlak bir şekilde kurtarmaktadır.

Görüşümüzün, mirasın gerçek reddinin önemini ve uygulamasını azaltacağı itirazında bulunulabilir. Çünkü mirasbırakanın ölümü tarihinde borç ödemedi acz içinde bulunsa bile eğer bu açıkça belli değilse veya resmen tespit edilmemişse hükmen ret gerçekleşmeyeceğinden, mutlaka gerçek ret usulüne göre mirasın reddedilmesi gerekecektir; görüşümüz ise, açıkça belli olma veya resmen tespit edilmiş bulunma şartları olmasa bile, hükmen reddin gerçekleşeceğini kabul ettiğinden, söz konusu durumlarda gerçek redde gerek kalmayacaktır. Bu şekilde, mirasbırakanın pasiflerini karşılayacak miktarda aktiflerinin bulunmadığı her durumda, mirasın gerçek reddine gerek kalmaksızın hükmen reddi söz konusu olacaktır; bu durum da, gerçek redde ihtiyacı azaltacaktır. Pasiflerini karşılamaya

yetecek mevcutları bulunmaması durumunda mirasçılarının genellikle mirası reddedecekleri varsayımına dayanarak hükmen ret kurumunun düzenlendiği kabul edilirse, gerçek redde ihtiyacı azaltacak olması da kurumun mantığı gereğidir. Aksi durumda, böyle bir kurum yaratılmadan gerçek ret usulüyle yetinilmesi gerekirdi.

Görüşümüzün, mirasçıların Medenî Kanunumuzun benimseydiği külli halefiyet ilkesinden kaynaklanan sorumluluğunun sınırlandırılacağı, bu ilkenin uygulanmasını imkânsız hâle getireceği, alacaklılar bakımından uzun süreli bir güvensizlik yaratacağı düşünceleriyle de eleştirilebilir. Mirasçının, mirasbırakanın borç ödemediği aciz olduğunu bilseydi gerçek usulde reddedeceği bir terekeyi, henüz bilmemesine rağmen kanun gereği reddetmiş sayılması külli halefiyet ilkesine zarar vermez. Mirasçının bu bilgiye sahip olması durumunda gerçek ret imkânı tanıyıp külli halefiyet ilkesine bir istisna getiren kanunkoyucunun, mirasçının bilmemesi durumunda da bu istisnayı genişletmesi menfaatler dengesine uygundur. Alacaklılar bakımından uzun süreli güvensizlik yaratılacağı iddiaları da yersizdir; çünkü mirasbırakanın borçlarını ödeyemeyecek durumda olduğu biliniyorsa, onun mirasının hükmen reddedilmiş sayıldığı için iflas usulüne göre tasfiye edileceği kesinse, alacaklıların durumu netleşmiştir; onlar mirasçılara başvurmayacaklarını, alacaklarını terekenin iflas usulüne göre tasfiyesine göre terekeden alacaklarını öğrenmiş kabul edilirler.

Fakat Medenî Kanunun 605. maddesinin mevcut şekli, yukarıdaki şekilde yorum yapmaya elverişli değildir; gerek İsviçre gerekse Türk doktrin ve mahkeme kararlarında da, böyle bir görüş dile getirilmemiştir. Kurum, on yıllardır anlaşıldığı (çalışmamızda ayrıntılarıyla incelendiği) şekilde uygulanmaya devam edilmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ANTALYA**, Gökhan: Miras Hukuku, İstanbul 2009.
- AYİTER**, Nûşin/**KILIÇOĞLU**, Ahmet M.: Miras Hukuku, Ankara 1989.
- BECK**, Alexander: Grundriss des schweizerischen Erbrechts, Zweite Auflage, Bern 1976.
- BERKİ**, Şakir: Miras Hukuku, Ankara 1975.
- BİLGİN**, Samim: "Borca Müstağrak Tereke", Ankara Barosu Dergisi 1953/6, s.497-499.
- DURAL**, Mustafa/**ÖZ**, Turgut: Miras Hukuku, 4.Bası, İstanbul 2009.
- ESCHER**, Arnold: Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Erbrecht, 2.Abteilung Der Erbgang, Zürich 1960.
- GENÇCAN**, Ömer Uğur: Miras Hukuku, Ankara 2008.
- GÖNENSAY**, A. Samim: Miras Hukuku, İstanbul 1938.
- GÖNENSAY**, Samim/**BİRSEN**, Kemaleddin: Miras Hukuku, 2.Bası, İstanbul 1963.
- HELVACI**, İlhan: Eski Medenî Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medenî Kanununa Göre Mirasın Reddi, İstanbul 2002.
- HOŞLAN**, Osman: "Mirasçının Alacaklısının Mirasın Reddini İptal Ettirebilmesi Hakkı", Yargıtay Dergisi 1992/3, s.318-335 (Kısaltma: YD).
- HOŞLAN**, Osman: "Mirasın Reddi", Adalet Dergisi 1974/7, s.554-585 (Kısaltma: AD).
- İMRE**, Zahit/**ERMAN**, Hasan: Miras Hukuku, 7.Bası, İstanbul 2010.
- İNAN**, Ali Naim/**ERTAŞ**, Şeref/**ALBAŞ**, Hakan: Miras Hukuku, 8.Bası, Ankara 2012.
- KAÇAK**, Nazif: Miras Hukuku, Ankara 2006.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M.: Miras Hukuku, 3.Bası, Ankara 2009.

- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip: Miras Hukuku, 3.Bası, İstanbul 1987.
- OĞUZMAN**, M.Kemal: Miras Hukuku, 6.Bası, İstanbul 1995.
- ÖZMEN**, İsmail: Tereke Hukuku Davaları, 3.Bası, Ankara 2010.
- ÖZTAN**, Bilge: Miras Hukuku, 4.Bası, Ankara 2010.
- ÖZUĞUR**, Ali İhsan: Miras Hukuku, 3.Bası, Ankara 2009.
- PIOTET**, Paul: Schweizerisches Privatrecht, Vierter Band Erbrecht, Zweiter Halbband, Basel 1981.
- RÜZGARESEN**, Cumhuriyet/ERDEM, Murat: "Terekenin İflas Hükümlerine Göre Tasfiye Sebepleri", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2011/1-2, s.231-254.
- RÜZGARESEN**, Cumhuriyet: "Mirasbırakanın Borca Batık Olması", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2010/1-2, s.271-311.
- SEROZAN**, Rona/ENGİN, Baki İlkay: Miras Hukuku, 3.Bası, Ankara 2012.
- ŞENER**, Esat: Eski ve Yeni Miras Hukuku, Ankara 1981.
- ŞENOCAK**, Zarife: "Mirasın Reddi ve Özel Vekalet (Yargıtay'ın Verdiği Bir Karar Dolayısıyla)", AÜHFD 1998/1-4, s.449-451.
- TUOR**, Peter/PICENONI, Vito: Berner Kommentar, Das Erbrecht, 2.Abteilung Der Erbgang, Bern 1973.
- UMAR**, Bilge: "Aciz Hâli-Borca Batıklık Kavramlarının Farkı ve Bu Yönden Yeni MK Metninin Düştüğü Bir Yanlışlık (MK m.605 f.II, 618)", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2004/I-1, s.317-324.
- ÜLKÜ**, Murat Fatih: "Mirasın Reddi", Manisa Barosu Dergisi 1998/64, s.30-45.